

Rehuvalvonnan raportti 2014

Evira/1570/0411/2015

Eviran raportti
Hyväksymispäivä 13.4.2015

Rehu- ja lannoitevalvontayksikkö

Hyväksyjä Sinikka Marmo

Esittelijä Tarja Root

Lisätietoja

Sisällysluettelo

1.	ARVIO VALVONNAN VAIKUTTAVUUDEN TOTEUTUMISESTA.....	4
2.	VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMINEN	4
3	TOIMINNAN JA TUOTTEIDEN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS	10
	<i>3.1 Todetut puutteet ja niiden yleisyys</i>	<i>10</i>
	<i>3.2 Puutteiden analyysi</i>	<i>20</i>
4	AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE.....	21
5	ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET	24
	<i>5.1 Toimijoiden säädöstentuntemuksen varmistaminen</i>	<i>24</i>
	<i>5.2. Toimijoille annetut seuraamukset ja puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistaminen....</i>	<i>25</i>
	<i>5.3 Valvontajärjestelmään liittyvät korjaavat toimenpiteet</i>	<i>26</i>
6	VALVONNAN RESURSSIT	27
7	MUUTOKSET SEURAAVAN VUODEN VALVONTAAN	28

1. ARVIO VALVONNAN VAIKUTTAVUUDEN TOTEUTUMISESTA

Rehualvonnin strategisena vaikuttavuustavoitteena on varmistaa, että markkinoille saatettujen rehujen koostumus vastaa tuotteista annettuja tietoja ja että ne ovat hyvälaatuisia, turvallisia ja käyttötarkoitukseensa sopivia. Tavoitteena on lisäksi kohdistaa valvonta sekä tuotantoon että tuotteisiin, tehdä sitä kaikissa rehujen tuotanto-, valmistus- ja jakeluvaiheissa sekä varmistaa, että vaatimukset täyttävien tarkastuskohteiden osuus on 99 % ja että salmonellaa ei esiinny markkinoille saatetussa elintarviketuotantoeläinten rehuissa. Nämä tavoitteet saavutettiin toimintavuonna.

Rehunäytteiden virallisten valvontatulosten perusteella arvioiden Suomessa valmistetut ja markkinoille saatetut rehut täyttävät edelleen valtaosin rehulainsäädännössä rehujen turvallisuudelle ja laadulle asetetut vaatimukset eikä erityisiä ongelmia ole esiintynyt. Vähittäismyynnissä olevien tuontirehujen ongelma ovat edelleen puutteelliset pakkausmerkinnät, kuten suomen- ja ruotsinkielisten merkintöjen puuttuminen. Lisääntyttä rehujen nettikauppaa ei ole pystytty systemaattisesti valvomaan.

Sisämarkkinoilta tuotujen, erityisen riskialttiiden rehuerien salmonellatutkimukset on tehty vuoden 2013 alusta lähtien toimijoiden omavalvontana, eikä enää viranomaisvalvontana. Salmonellaposiitivisia tuontierä todettiin v. 2014 enemmän kuin edellisellä vuonna. Rehuperäisiä eläinten salmonellatartuntoja tai elintarvikkeiden saastumisia ei todettu.

Rehualan toimijoihin kohdistuneiden tarkastusten mukaan toimijat noudattavat pääsääntöisesti hyvin rehulainsäädännön vaatimuksia. Myös toimijan omavalvontaan liittyvän HACCP-järjestelmän käyttö on edelleen parantunut, vaikka sen tuntemuksessa ja käytössä onkin vielä parantamisen varaa erityisesti pienillä toimijoilla. Toimijat ovat edelleen kiinnittäneet huomiota rehun valmistusprosessissa rehun lisäaineiden ja lääkeaineiden käsittelyyn ja käyttöön.

Vuonna 2014 täydentävien ehtojen alkutuotannon toimijoiden rehualvonta laajeni kasvinviljelytiloille ja uutena valvontakohteena maatalovalvontaan tuli biosidien eli haitallisten eliöiden torjunta-aineiden käytön kirjanpito. Valvonnan laajentuminen ja siihen liittynyt tiedottaminen näkyi Eviraan tulleiden rehualan alkutuotannon toimijoiden rekisteröitymisilmoitusten määrässä, joita vastaanotettiin 1958 (596 ilmoitusta v. 2013). Valvonnan lisääntymisen johdosta EU:n yhteisen maatalouspolitiikan mukaisissa rehujen täydentävien ehtojen vaatimuksissa havaittiin maataloilla enemmän puutteita kuin aiempina vuosina. Kaikki havaitut laiminlyönnit liittyivät kirjanpitoon ja rehujen jäljitettävyyteen. Näiden tilojen osuus kaikista valvotuista maataloista oli kuitenkin edellisten vuosien tapaan pieni. Tiloilta otetuista rehunäytteistä todettiin tuhoalaisia tai muita visuaalisia poikkeamia viisi prosenttia enemmän kuin vuonna 2013. Tilojen rehu kirjanpitoon tehtävässä rehuvarastojen tunnisteiden merkinnässä havaittiin edellisen vuoden tapaan kehitettävää.

2. VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMINEN

Rehualvonta kattaa koko toimintaketjun eli rehun alkutuotannosta valmistuksen, tuonnin, viennin, markkinoille saattamisen, varastoinnin ja kuljetuksen kautta käyttöön maataloille asti. Valvonnalla varmistetaan myös rehujen merkintöjen ja jäljitettävyyden toteutumista ketjun kaikissa vaiheissa.

Rehualan alkutuotannon toimijoiden valvonta (tilavalvonta)

Maatilojen rehualvonta on samalla sekä substanssivalvontaa että EU:n yhteisen maatalouspolitiikan täydentäviin ehtoihin liittyvää valvontaa. Maatiloja valvottiin satunnaisotannon ja kohdennettujen otantojen perusteella. Eläintilojen kohdennetussa otannassa huomioitiin edellisen vuoden tapaan mm. tilalla täydentävien ehtojen val-

vonnassa aikaisemmin todetut laiminlyönnit, tuotantomuoto (sekä märehittäjiä että yksimahaisia eläimiä) ja tilan koko. Kasvinviljelytilojen kohdennetussa otannassa huomioitiin rehukasvien viljely. Valvontaotanta kattoi 1 % EU:n rahoittamia maataloustukia hakeneista maatiloista. Otantojen kautta saatiin valvottavaksi 399 kasvinviljelytilaa ja 193 tuotantoeläimiä kasvattavaa tilaa (204 eläintilastarkastusta v. 2013). Lisäksi kolme eläintilaa siirtyi valvontaan vuodelta 2013. ELY-keskusten tarkastajat valvoivat tilat Eviran laatiman suunnitelman ja ohjeistuksen mukaisesti. Lisäksi ELY-keskus teki markkinavalvontaan liittyvän tarkastuksen yhteydessä yhdelle kalanviljelylaitokselle rehualan alkutuotannon toimijan valvonnan.

Eläintiloilla valvottiin käsitellyn eläinvalkuaisen varastointia ja rehukäyttöä sekä rekisteröitymistä edellyttävien maitotuotteiden rehukäyttöä eläintautien ehkäisemiseksi. Käsiteltyä eläinvalkuaista sisältävää rehuainetta (esim. kalajauhoa) tai täydennysrehua käyttävän alkutuotannon toimijan tulee olla joko Eviran hyväksymä tai rekisteröimä. Hyväksyntä edellyttää tarkastuskäyntiä tilalla. Vuonna 2014 rekisteröitiin yksi uusi sikatila kalajauhoa sisältävän täydennysrehun käyttäjäksi rehuseoksissa ja muutettiin yksi hyväksyntä uudelle viljelijälle tilan sukupolvenvaihdoksen takia. Sekä eläinettä kasvinviljelytiloilla tarkastettiin rehujen varastointi ja jäljitettävyyden rehukirjanpitoa sekä biosidien ja kasvinsuojeluaineiden käyttökirjanpidon avulla. Lisäksi tarkastettiin rehualan alkutuotannon toimijan rekisteröitymisvaatimusten noudattamista. Rekisteröityjä rehualan alkutuotannon toimijoita oli Eviran rekisterissä 20.1.2015 yhteensä 63 400 eli 173 enemmän kuin vuonna 2013.

Vuonna 2014 rehualan alkutuotannon toimijoiden valvonta toteutui muuten suunnitellusti, mutta kasvinviljelytilojen otannassa oli 29 kappaletta vuoden 2013 jälkeen tuotannon ja/tai maataloustukien haun lopettaneita maatiloja, joita ei valvottu. ELY-keskukset valvoivat siten yhteensä 566 tilaa (Taulukko 1). Tiloista 66 %:lla oli vain kasvien viljelyä ja 34 %:lla eläintuotantoa. Eläintiloista 76 %:lla oli märehittäjiä, 8 %:lla sikoja, 3 %:lla siipikarjaa, 2 %:lla hevosia ja 11 %:lla sekä märehittäjiä että sikoja tai siipikarjaa. Lisäksi 5 %:lla märehittäjätiloista oli hevosia. Tiloilta otettiin yhteensä 195 rehunäytettä, joista 27 oli tilaseoksia, 38 teollisia rehuseoksia, 87 viljoja tai valkuaisrehuja ja 36 nurmirehujä. Rahtiseoksia oli neljä ja kivennäisrehuseoksia kolme.

Taulukko 1. Valvottujen maatilojen ja otettujen rehunäytteiden määrä v. 2014.

Tavoite, näytteet/tilat	Toteutuma, näytteet/tilat	Toteutunut %, näytteet/tilat
196 / 595	195 / 566	99,5 / 95,1

Valvontasuunnitelman mukaisen rehualan alkutuotannon toimijoiden valvonnan lisäksi Eviran valtuuttamat tarkastajat ottivat kuudelta eläintilalta rehunäytteitä tiloilla todetun salmonellatartunnan lähteen selvittämiseksi. Lisäksi Eviran valtuuttamat tarkastajat ottivat ympäristönäytteitä 12 maatilan rehuympäristöstä, jotta voitiin selvittää, onko salmonella levinnyt salmonellaa sisältäneestä ulkomaisesta rehuerästä sitä vastaanottaneille maatiloille. ELY-keskusten tarkastajat ottivat maatiloilta myös 60 säilörehunäytettä kansallista seleenin saannin seurantaan varten, jossa yhtenä osana selvitetään lannoitteisiin lisätyn seleenin vaikutusta säilörehujen seleenipitoisuuksiin ja siten vaikutusta eläimistä saatavien elintarvikkeiden seleenipitoisuuteen.

Rehualan toimijoiden valvonta

Evira valvoo rehualan toimijoita tarkastuskäynnin riskin kokonaisarviointiin perustuvan suunnitelman mukaisesti. Arvioinnin painopisteitä ovat tuotantomäärä, kalajauhon käyttö valmistuksessa, lääkerehujen valmistus, maitopohjaisten sivutuotteiden valmistus ja jakelu, rehuhygieniä- ja sivutuoteasetuksen mukainen hyväksyntä, edellisestä tarkastuksesta kulunut aika ja todetut puutteet sekä hyväksyntähakemukset.

Taulukossa 2 esitetään rehualan toimijoiden eri sektoreille suunnitellut ja toteutuneet tarkastukset vuonna 2014. Toimintojen mukaan raportoidut tarkastukset menevät osittain päällekkäin (esim. joillakin rehujen valmistajilla tarkastettiin myös hyväksynnän alainen rehun lisäaineiden maahantuonti).

Riskiperusteisuus ja resurssit huomioiden tavoitteena oli tehdä 80 rehuhygieniasetuksen mukaista tarkastusta kohdistuen niihin rehualan toimijoihin, joilla toimintona on rehujen valmistus, varastointi tai hyväksynnän alainen maahantuonti/välitys. Tarkastuksia tehtiin yhteensä 85, joten toteutuma oli 106 %. Tarkastuksista kolme oli hyväksyntätarkastuksia ja kaksi tarkastusta liittyi hyväksynnän laajentamiseen. Rehuhygieniasetuksen mukaisen hyväksynnän siirtopäätöksiä tehtiin kaksi. Asetukseen (EU) 225/2012 perustuvia hyväksyntätarkastuksia ei ollut vuonna 2014.

Rehuseosten valmistajia tarkastettiin 28, joista neljä oli rahtisekoittajia ja kaksi rehuhygieniasetuksen mukaan hyväksytyjä maatiloja. Yksi rehutehdas tarkastettiin kaksi kertaa korkeiden riskipisteiden ja toiminnassa tapahtuneiden oleellisten muutosten takia. Rehuaineiden valmistajia tarkastettiin 39, joista neljä oli maitoalan laitoksia. Molemmat elintarviketuotantoeläinten lääkerohuja valmistavat toimijat tarkastettiin. Yksi toimija hyväksyttiin lääkerohujen markkinoille saattajaksi.

Vientitarkastuksia liittyen rehujen vientiin Venäjälle tai tulliliiton maihin tehtiin kymmenen. Venäjän vientiin hyväksytyistä elintarviketuotantoeläimille rehua valmistavista kolmestatoista laitoksesta tarkastettiin vientivaatimusten osalta kahdeksan. Tarkastamattomista laitoksista kolmella ei ollut toteutunutta vientiä Venäjälle tai tulliliiton maihin, mutta yksi näistä tarkastettiin rehuhygieniasetuksen vaatimusten osalta. Lisäksi tarkastettiin vientivaatimuksia yhden yrityksen toimistolla sekä yhden lisäaineiden valmistajan osalta, joka ei ole hyväksytyjen laitosten luettelossa.

Taulukossa 2 mainittujen hyväksytyjen maahantuojien ja välittäjien lisäksi tarkastettiin kolme muuta toimijaa, jotka harjoittavat rehujen maahantuontia, sisämarkkinatuontia tai välitystä. Tarkastuksista 16 kohdistui aikaisemmin tarkastamattomiin toimijoihin. Valtuutettujen tarkastajien suorittamia tarkastuksia oli 20 kpl. Valtuutetut tarkastajat eivät tarkastaneet rehuhygieniasetuksen mukaan hyväksytyjä toimijoita. Kaksi kalajauhon käyttöön liittyvää hyväksyntää peruutettiin, koska toimija oli lopettanut kalajauhon käytön.

Vuoden 2014 lopussa luomurehujen valvontajärjestelmässä oli 45 hyväksytyä toimijaa. Alkutarkastuksia tehtiin yhdelle uudelle toimijalle. Valvontajärjestelmässä tehtiin yksi ylimääräinen ja yksi uusintatarkastus.

Eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevien toimijoiden valvonta

Evira valvoo eläimistä saatavia rehuksi käytettäviä sivutuotteita luokan 2 ja 3 käsittelylaitosten, lemmikkieläinten ruokia valmistavien laitosten, turkiseläimille rehua valmistavien laitosten (keräyskeskukset, rehusekoittamot), varastointilaitosten sekä eläimistä saatavien sivutuotteiden kuljetusten osalta. Luokan 2 laitoksiin kuuluvat myös turkiseläinruhoja käsittelevät laitokset. Luokan 2 ja 3 käsittelylaitoksilta sekä lemmikkieläinten ruokia valmistavilta laitoksilta edellytetään hyväksyntää ja keräyskeskuksilta sekä rehusekoittamoilta rekisteröintiä.

Hyväksytyjä ja rekisteröityjä laitoksia tarkastetaan vuosittaisen suunnitelman mukaisesti. Eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevien toimijoiden tarkastukset tehtiin osapuolleen suunnitelman mukaisesti (taulukko 2). Lisäksi tehtiin valvontasuunnitelman ulkopuoliset uusien toimijoiden hyväksyntätarkastukset, jotka eivät näy taulukossa, koska siinä esitetään suunnitelman mukaiset toteutuneet tarkastukset. Kaikki uudet hyväksytyt sivutuoterehulaitokset olivat lemmikkieläinten ruokia valmistavia laitoksia. Näitä oli kolme kappaletta.

Taulukko 2. Rehualan toimijat eri sektoreilla; suunnitellut ja suoritettut Eviran tarkastukset vuonna 2014.

tarkastuskohde/toiminta	toimijoiden määrä	tarkastukset suunnitelma	tarkastukset toteuma	%
Rehujen (rehuaineet, rehuseokset, lisäaineet, esiseokset) valmistus	442	69	69	100
Varastointiliikkeet (ei muita toimintoja)	85	14	9	64
Elintarviketuotantoeläinten rehujen vähittäiskauppa (ELYjen suorittamat tarkastukset)	558	30	28	93
tarkastuskohde/toimija				
Elintarviketuotantoeläinten rehuja valmistavat laitokset, joilla on hyväksyntä Venäjän vientiin	13	13	8	62
Hyväksytyt rehun lisäaineiden maahantuojat ja/ tai välittäjät	33	8	13	163
Kuljetusliikkeet, joiden toiminta edellyttää hyväksyntää	39	4	5	125
Kuljetusvälineet (valtuutettujen tarkastajien suorittamat tarkastukset)	655	100* 30**	91 8	91 27
Maitoalan laitokset	35	4	4	100
Sivutuoteasetuksen mukaisesti valvottavat rehuvärasot	8	5	5	100
Turkiseläimille rehua valmistavat rehusekoittamot	12	1	2	200
Keräyskeskukset (ei teurastamon yhteydessä)	6	1	1	100
Käsittelylaitokset (luokan 2 ja 3)	11	8	6	75
Lemmikkieläinten ruokia valmistavat laitokset	32	7	7	100
Yhteensä	1 929	264/194	248/165	94/85

* irtorehuihin kohdistuvat tarkastukset

** eläimistä saatavien sivutuotteiden kuljetuksiin kohdistuvat tarkastukset

Tarkemmat tiedot eläimistä saatavien sivutuotteiden valvonnasta ko. sektorin raportissa (Dnro 1570/0411/2015).

Tuotevalvonta (kotimainen valmistus, tuonti, vähittäismyynti, käyttö)

Rehujen tuotevalvonnassa näytteenoton suorittavat Eviran valtuuttamat tarkastajat ja ELY-keskusten tarkastajat. Näytteenottokäynnillä tarkastaja valitsee rehuerän näytteenoton kohteeksi Eviran antaman näytteenottosuunnitelman ja ohjeistuksen mukaisesti satunnaisesti tai tarvittaessa kohdentaen riskiperusteisuus ja kattavuus huomioiden (eri rehualan toimijat, eri rehutyyppit, eri eläinten rehut ja eläimen kasvuvaiheet). Evira päättää näytteestä tehtävät analyysit valvontakohteen valvontahistoriaa ja rehun todennäköisimpiä riskitekijöitä painottaen. Pääpaino on haitallisissa ja kielletyissä aineissa, mutta myös eläinten terveyden ja hyvinvoinnin sekä tuotannon kannalta tärkeiden ravitsemuksellisten aineiden analysoinnissa. Viranomaisnäytteenotossa ja -analyysien määrittelyssä huomioidaan erityyppisiin rehuihin liittyvät riskitekijät, eläinlajien herkkyudet tietyille aineille sekä valmistuksessa käytettävien aineiden mahdollinen siirtyminen eläimistä saataviin elintarvikkeisiin. Vuosisuunnitelman lisäksi valvontaa ohjaa valvonnasta saadut tulokset, havaitut poikkeamat, epäilyt, reklamaatiot ja RASFF-järjestelmästä saadut tiedot rehuihin liittyvistä vaaroista.

Evira laatii vuosittain *kotimaisille rehujen valmistajille* (valvontakohteet) näytteenottosuunnitelmat, jotka perustuvat valvontakohtekohtaiseen riskiluokitukseen. Riskiluokituksen painopisteet ovat erilaisten rehutyyppien/rehujen valmistus: rehuaineet, kivennäisrehuaineet, täysrehut, täydennysrehut, rehun lisäaineet (rekisteröinti/hyväksyntä) sekä hyväksyntää vaativat kokkidiostaattirehut, lääkerrehut ja esiseokset. Lisäksi huomioidaan erityisen riskialttiiden rehujen sekä kalajauhon tai muiden eläimistä saatavien sivutuotteiden valmistus ja/tai käyttö valvontakohteessa sekä kohteen tuotantomäärä ja valmistettujen tuotteiden lukumäärä. Näytteenottoa voidaan vähentää tai lisätä tarvittaessa. Rehunäytteiden lisäksi suunnitelmaan kuuluu tarvittaessa myös rehutehtaalla tapahtuva tuotantoympäristönäytteenotto.

Maahantuoduista, erityisen riskialttiista kasviperäisistä rehuaine-eristä otettiin erillisen suunnitelman mukaisesti viranomaisnäytteet salmonellatutkimuksia varten rehuerän saapussa Suomeen. *Sisämarkkinoilta tulleita* salmonellan suhteen riskialttiita kasvi-peräisiä rehuaineita rehualan toimijat tutkivat itse omavalvontasuunnitelmiansa mukaisesti. Jokaisesta Suomeen tulleesta kalajauhoerästä otettiin viranomaisnäytteet kiellettyjen eläinproteiinien tutkimista varten valvontasuunnitelman mukaisesti.

Tiettyjen muiden kuin eläinperäisten rehujen ja elintarvikkeiden tuonnin tehostetusta virallisesta valvonnasta annetun asetuksen (EY) N:o 669/2009 mukaisille rehuille sekä ns. EU:n suojapäätösten piiriin kuuluville rehuerille tehtiin asiakirjatarkastus ja/tai näytteenotto. Suomeen tuotiin neljä pähkinäerää Brasiliasta ja yksi rehuerä Japanista. Muita rehuja valvottiin maahantuonnin yhteydessä vain pistokoelunaisesti.

Markkinavalvonnassa näytteenotto toteutui suunnitelman mukaisesti eli näytteenottoa kohdistettiin erityisesti niihin rehuihin, joihin ei kohdistu muuta näytteenottoa (esim. sisämarkkinoilta tuotavat lemmikkieläinten rehut ja tuotantoeläinten valmiit rehuseokset). Laadun lisäksi valvotaan myös pakkausmerkintöjä, kaupanpitoa ja mainontaa. Näytteitä otettiin kaikkien eläinlajien rehuista riskiperusteisesti.

Rehujen muuntogeenisyyden (gm) valvonnassa otettiin yhteensä 29 näytettä, mikä ylitti suunnitellun näytemäärän (25 kpl). Näytteenotto kohdistettiin rehuseoksiin, joissa käytettiin potentiaalisia gm-rehuaineita, esim. soijaa tai maissia. Viranomaisvalvonnassa pyritään varmentamaan muuntogeenisten rehujen erillään pito, joten näytteenottoa kohdennettiin erityisesti sellaisiin rehutehtaisiin, joissa valmistetaan sekä tavanomaisia, luomu- että muuntogeenisiä rehuja. Näytteistä 20 oli rehutehtailta kotimaisesta valmistuksesta otettua näytettä ja kahdeksan markkinavalvonnasta (kauppaliikkeistä) otettua näytettä. Kotimaisesta valmistuksesta otetuista näytteistä kuusi otettiin luomurehuista tai luomutuotantoon soveltuvista rehuista. Markkinavalvonnassa tutkittiin suunnitellusti hevosten (6 näytettä) ja vasikoiden (2 kpl) täydennysrehuja. Markkinavalvonnassa suunniteltu näytemäärä ylittyi hieman. Lisäksi sisämarkkina-kaupassa tutkittiin yhdestä kalajauhoerästä muuntogeenisyys osana rehun aitouden ja koostumuksen selvitystä.

Rehujen viranomaisvalvonnan *näytteenottomäärät* toteutuivat pääosin valvontasuunnitelman mukaisesti (Taulukko 3). Näytteiden lisääntyminen verrattuna edelliseen vuoden toteutumaan (4859 kpl) johtui pääasiassa ennakoitua suuremmasta viranomaisnäytteenoton tarpeesta erityisen riskialttiiden rehujen maahantuonnin ja sisämarkkina-kaupan salmonellavalvonnassa.

Taulukko 3. Viranomaisvalvonnan näytteenoton näytemäärien suunnitelma ja toteutuma 2014.

Valvontalinja	Suunniteltu näytemäärä	Toteutunut näytemäärä	Näytteenoton toteutuma (%)
Maahantuonti	3 161 ¹⁾	3 161	100
Sisämarkkina-kauppa	1 268 ¹⁾	1 268	100
Markkinavalvonta	430	562	131
Kotimainen valmistus ²⁾			
Rehunäytteet	913	1 039	114
Rehuympäristönäytteet	2 ³⁾	2	100
Rehujen gm-valvonta	25	29	116
Alkutuotannon valvonta	196	195 ⁴⁾	99
Viranomaisnäytteet yhteensä	5 995	6 256	104

1) Määräytyy toteutuneiden tuontierien mukaisesti (suunniteltu ≈ toteutunut)

2) Näytteiden suunnitellussa näytemäärässä on mukana n. 140 näytettä tehostettuun näytteenottoon ja 63 näytettä lemmikkieläinten ja turkiseläinten rehujen valvontaan.

3) Kyseessä on kuljetustarkastuksen yhteydessä otetut rehuympäristönäytteet. Määräytyy toteutuneen näytteenoton mukaisesti (suunniteltu ≈ toteutunut)

4) Toteutuneen näytemäärän poikkeaminen suunnitellusta johtuu siitä, että valvontaotannassa olleilla eläintilalla ei ollut valvontahetkellä enää eläintuotantoa.

Myös rehujen viranomaisvalvonnan analyysien kokonaismäärä vastasi tehtyä suunnitelmaa. Rehujen virallisessa valvonnassa otetuista näytteistä tehtiin v. 2014 yhteensä noin 11875 analyysia, mikä oli 107 % suunnitellusta (Taulukko 4). Toteutuneiden analyysien yhteismäärä suureni verrattuna edelliseen vuoteen (v. 2013 9995 kpl). Tämä johtui pääasiassa ennakoitua suuremmasta viranomaisnäytteenoton tarpeesta sisämarkkinakaupan ja maahantuonnin valvonnassa sekä vuoden 2014 aikana käytön otetuista uusista multimenetelmistä tai niiden laajennuksista.

Haitallisten ja kiellettyjen aineiden analyysit toteutuivat keskimäärin 110 %:sesti suunnitellusta ja niiden osuus kaikista viranomaisanalyyseista oli 76 % (8998 analyysiä). Erityisesti muiden mikro-organismien kuin salmonellan (mm. enterobakteerien ja klostridien) tutkimuksia tehtiin suunniteltua enemmän. Rehuaineista tehtyjen salmonella-analyysien osuus kaikista tehdyistä salmonella-analyyseistä oli v. 2014 90,9 % (v. 2013 87,2 %, v. 2012 93,9 % ja v. 2011 90,8 %). Tämä osuus kuvastaa erityisesti tuontirehuaineista tehtäviä salmonella-analyysien suurta määrää.

Rehuista tehtiin yhteensä 2877 ravitsemuksellista analyysiä ravitsemuksellisen koostumuksen ja rehun lisäaineiden pitoisuuksien tarkastamiseksi suhteessa rehualan toimijan pakkausmerkinnöissä takaamiin arvoihin (Taulukko 4). Ravitsemuksellisten analyysien määrää lisäsi erityisesti uuden aminohappojen määrittämenetelmän käyttöönotto rehuille.

Taulukko 4. Rehujen haitallisten ja kiellettyjen aineiden sekä ravitsemuksellisten analyysien määrät v. 2014.

Analyysi	Suunniteltu analyysien (näytteiden) lukumäärä yhteensä (Σa)	Toteutunut; rehuaineet (a)	Toteutunut; rehu-seokset (a)	Toteutunut; rehun lisäaineet, esiseokset (a)	Toteutunut analyysien lukumäärä yhteensä (Σa)	Toteutunut (%)
Salmonella ¹⁾	5 236	4 757	474	5	5 236	100
Muut mikro-organismit ²⁾	200	315	144	10	469	235
Mikroskopointi/kalajauho	(200)	(87)	(135)		(222)	
Mikroskopointi/lihaluujauho	(300)	(194)	(218)		(412)	
Mikroskopoinnit yhteensä ³⁾	500	281	353		634	127
Kasviperäiset epäpuhtaudet, aitous ja tuholaiset ⁴⁾	n. 120	94	19	-	113	100
Aflatoksiinit B1, B2, G1, G2	80 a (20 n)	8 a	84 a	-	92 a	115
Muut hometoksiinit ⁵⁾	220 a (20 n)	143 a	99 a	-	242 a	110
Kadmium		(10)	(41)	(7)	(58)	
Lyijy		(10)	(42)	(7)	(59)	
Elohopea		(5)	(76)	(9)	(90)	
Arseeni		(9)	(41)	(6)	(56)	
Kromi		(1)	(56)	(1)	(58)	
Nikkeli		(1)	(23)	(1)	(25)	
Raskasmetallit yhteensä	360	36	279	31	346	96
Melamiini	5	-	4	-	4	80
Dioksiinit summa ⁶⁾	5 (5 n)	3	3	-	6	120
Dioksiinien kaltaiset PCB-yhdisteet summa ⁷⁾	5	3	3	-	6	120
Muut kuin dioksiinien kaltaiset PCB-yhdisteet summa ⁸⁾	5	3	3	-	6	120
Kasvinsuojeluaineet ⁹⁾	445 a (5 n)	143 a (2 n)	570 a (8 n)	-	713 a (10 n)	160
Kokkidiostaatit, lääkeaineet, kielletyt antibiootit ja muut yhdisteet jääminä ¹⁰⁾	805 (35 n)	-	800 a (57 n)	-	800 a (57 n)	99

Lääkeaineiden tehoaineet lääkerehuissa	5	-	3	-	3	60
Muuntogeenisyyden analysointi ¹¹⁾	n. 225 a (25 n)	4 a (1 n)	324 a (28 n)	-	328 a (29 n)	100
Haitallisten ja kiellettyjen aineiden analyysit yht.	8 216	5 790	3 162	46	8 998	110
Rehujen ravitsevukselliset analyysit yhteensä	2 877	196	2 657	24	2 877	100
Rehujen valvonta-analyysit yhteensä	11 093	5 986	5 819	70	11 875	107

Σa= rehujen analyysien lukumäärä yhteensä a = analyysien lukumäärä n = näytteiden lukumäärä

- 1) Suunniteltujen analyysien yhteismäärä määräytyy pääosin rehualan toimijoiden toteutuneiden tuontierien lukumäärän mukaisesti (suunniteltu a ≈ toteutunut a).
- 2) Kohteena ovat pääosin muut kuin elintarviketuotantoeläinten rehut; rehut turkiseläimille ja lemmikkieläimille.
- 3) Kohteena ovat elintarviketuotantoeläinten rehuseokset (märehtijäin ja ei-märehtijäin rehut) sekä näiden rehujen valmistukseen käytettäviä rehuaineita.
- 4) Analyysit määritellään näytteille sekä pistokoeluonteisesti että epäily perusteella. Samasta näytteistä voidaan tehdä yksi tai useampi analyysiryhmään kuuluva analyysi ja toteutuneiden analyysien yhteismäärä vaihtelee näytteittäin (suunniteltu a ≈ toteutunut a).
- 5) Tutkittavat hometoksiinit ovat DON, DAS, 3-AcDON, NIV, F-X, T-2-toksiini, HT-2 -toksiini, okratoksiini A, zearaleoni ja fumonisiini (B1 ja B2).
- 6) Dioksiini-yhdisteiden summa (17 eri yhdistettä) 12 %:n kosteuteen suhteutettuna WHO(2005)-PCDD/F TEQ mukaisesti sisältäen määräysrajan.
- 7) Dioksiinien kaltaisten PCB-yhdisteiden summa (PCB 77, PCB 81, PCB 105, PCB 114, PCB 118, PCB 123, PCB 126, PCB 156, PCB 157, PCB 167, PCB 168 ja PCB 189) 12 %:n kosteuteen suhteutettuna WHO(2005)-Dioxinlike PCBs TEQ mukaisesti sisältäen määräysrajan.
- 8) Muut kuin dioksiinien kaltaisten PCB-yhdisteiden summa (PCB 28, PCB 52, PCB 101, PCB 138, PCB 153 ja PCB 180) (ICES-6) 12 % kosteuteen suhteutettuna sisältäen määräysrajan.
- 9) Kasvinsuojeluaineet -määritysmenettelyssä on enintään 89 eri tutkittavaa yhdistettä. Kaikkia yhdisteitä ei ole aina mahdollista tutkia kaikista rehumatriireista.
- 10) Yhdisteitä tutkitaan pääosin valmiista rehuseoksista. Valvontavuoden 2014 siirrytty käyttämään ns. multimenetelmää. Multimenetelmä: monensiini, narasiini, salinomysiini, lasalosidi, maduramisiini, semduramisiini, , dekokinaatti, diklatsuriili, halofuginoni, robenidiini, dinitrokarbaniliidi, sulfadiatsiini, trimetopriimi, tylosiini, oksitetrasykliini, tetrasykliini, tiamuliini, linkomysiini, flubendatsoli, nifursoli, amprolium, dimetridatsoli ja karbadoksi (23 yhdistettä).
- 11) Suunnitelmassa näytteiden määrä on arvio. Suunniteltu a ≈ toteutunut a. Analyysien määrä per näyte vaihtelee näytteittäin. Näytteistä tutkitaan sekä EU:ssa hyväksytyjä että hyväksymättömiä muuntogeenisiä aineksia.

3 TOIMINNAN JA TUOTTEIDEN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS

3.1 Todetut puutteet ja niiden yleisyys

Rehualan alkutuotannon toimijat (tilavalvonta)

Todetut puutteet on esitetty taulukossa 5. Puutteiden määrä lisääntyi edellisestä vuodesta, mutta valvontakäytien määrä maataloilla lisääntyi myös ja uutena valvontakohteena tuli biosidien käyttökirjanpito. Tuholaisia tai muita visuaalisia poikkeamia havaittiin 15 %:ssa maataloilta otetuista rehunäytteistä, mikä oli viisi prosenttia enemmän kuin vuonna 2013. Maatalojen rehuvarastojen tunnisteiden merkitsemisessä rehukirjanpitoon havaittiin edellisen vuoden tapaan puutteita ja kehitettävää.

Taulukko 5. Todetut puutteet rehualan alkutuotannon toimijoiden valvonnassa 2014. Suluissa v. 2013 havaittujen puutteiden määrä.

Todettu säännöstenvastaisuus	Lukumäärä
Rehuissa todettiin tuholaisia, jyr sijän tai linnun ulostetta, jyr sijän karvoja, höyheniä, hometta, torajyviä ja/tai kasvitieteellinen puhtaus alle 95 %	30 (20)
Rehukirjanpito, kirjanpito kasvinsuojeluaineiden ja/tai biosidien käytöstä puutteellinen tai puuttui kokonaan	13 (0)
Tilalla ei ole käsitellyn eläinvalkuaisen käyttöön vaadittavaa rekisteröintiä tai hyväksyntää	0 (2)
Yhteensä	43 (22)

Tuholaisia todettiin 21 rehunäytteessä (17 kpl v. 2013), mikä johti rehun säilytyspaikan puhdistuskehotukseen mutta ei rehun käyttökieltoon. Jyrsijän tai linnun ulostetta ja jyrsijän karvoja tai höyheniä todettiin 11 (neljä kpl v. 2013) rehunäytteestä, minkä seurauksena kyseisiä tiloja kehoitettiin korjaamaan rehun säilytystä ja kiinnittämään huomiota tuhoeläintorjuntaan. Yhdessä viljanäytteessä oli paljon mm. punahomeen saastuttamia jyviä. Viljelijää kehoitettiin kiinnittämään parempaa huomiota rehun turvallisuuteen ja suojaamaan rehu mahdollisimman hyvin homeutumiselta. Kyseisestä viljanäytteestä tutkittiin mykotoksiineja, mutta niitä ei löytynyt yli rehujen suositusarvojen. Yhdeksän muuta maatilojen viljanäytettä otettiin pistokoeluoontoisesti mykotoksiinanalyysiin, mutta niissäkään ei havaittu rehujen suosituksia ylittäviä pitoisuuksia. Deoksinivalenolin (DON) pitoisuuden todettiin kuitenkin olevan koholla. Yhden maatilalle ostetun viljaerän kasvitieteellinen puhtaus ei täyttänyt rehuaineen 95 %:n kasvitieteellistä puhtausvaatimusta. Näytteen kasvitieteellinen puhtaus tutkittiin viljelijän viljan toimittajasta tekemän valituksen vuoksi. Viljanäytteen tutkimustulos lähetettiin tiedoksi viljelijän lisäksi viljan toimittajalle.

Rehualan alkutuotannon toimijoiden täydentävien ehtojen rehuvaatimuksien noudattamisessa havaittiin laiminlyöntejä 13 maatilalla, joista 12 oli rehukasvintuotantotiloja ja yksi tuotantoeläimiä kasvattava maatila. Aiempina vuosina rehualvontaa on tehty yksittäisillä vain kasveja viljelevillä mautiloilla, joten soveltuvaa vertailuaineistoa ei ole niiden osalta aiemmilta vuosilta. Eläintiloilla on laiminlyöntejä havaittu täydentävien ehtojen rehualvonnassa korkeintaan muutamilla mautiloilla vuosittain. Tarkastajat katsoivat eläintiloilla rehuvarastojen tunnistamisen merkitsemisen rehukirjanpitoon ja havaitsivat puutteita merkinnöissä 14 maatilalla (20 v. 2013). Eläintilojen tarkastuksissa ei havaittu puutteita käsitellyn eläinvalkuaisen käyttöön vaadittavassa rekisteröitymisessä tai hyväksynnässä valvotuilla tiloilla.

Kuudella maatilalla todettujen salmonellatartuntojen lähteen selvittämiseksi otetuissa rehunäytteissä ei todettu salmonellaa. Myöskään 12 maatilalta otetuista rehuympäristönäytteistä ei löytynyt salmonellaa, vaikka ne olivat oletettavasti ottaneet vastaan salmonellalla saastunutta rehua sisämarkkinoilta.

Kansallista seleenin saannin seuranta varten otettujen vuoden 2014 sadon lannoittamattomissa tai lisättyä seleeniä sisältämättömillä lannoitteilla lannoitettujen säilörehujen seleenipitoisuus oli keskimäärin 0,08 mg/kg ka (0,05 mg/kg ka v. 2013 sadosa). Seleeniä sisältävillä teollisilla lannoitteilla lannoitettujen vuonna 2014 otettujen säilörehunäytteiden seleenipitoisuus oli keskimäärin 0,25 mg/kg ka (0,26 mg/kg ka v. 2013).

Rehualan toimijoiden valvonta

Tarkastuksissa todetut puutteet ja niiden perusteella rehualan toimijalta edellytetyt toimenpiteet on luokiteltu kolmeen luokkaan siten, että 1. luokan puutteet ovat vakavimpia ja 3. luokan puutteet lievimpiä. Lisäksi toiminnan parantamiseksi on havaittuihin seikkoihin liittyen annettu kehitysehdotuksia, joihin lainsäädännössä ei esitetä täsmällisiä vaatimuksia. Kehitysehdotukset eivät ole toimijaa sitovia. Alla olevien taulukoiden 6 a ja 6 b mukaisesti toimijoilta edellytettiin toimenpiteitä ja toimijoille annettiin kehitysehdotuksia yhteensä 382 (328 v. 2013, 354 v. 2012, 401 v. 2011). Vakavia puutteita toimijoiden toiminnassa ei vuonna 2014 todettu. Yksi rehuseosten valmistaja ei ollut noudattanut rehuseosten lakisääteistä kuumennusvelvoitetta. Yksi toimija oli valmistanut ja välittänyt rehun lisäaineita ilman asianmukaista hyväksyntää. Eniten oli lieviä puutteita ja kehitysehdotuksia. Evira on asettanut edellytetyille toimenpiteille määräajat. Rehualan toimijan rekisteröintejä tai hyväksyntöjä ei vuonna 2014 jouduttu keskeyttämään tai peruuttamaan.

Valvonnassa todetut säännösten vastaisuudet liittyivät pääasiassa laitosten toimintaan ja vain vähäisessä määrin tiloihin ja laitteisiin. Rehutehtaiden tarkastuksissa kiinnitettiin erityistä huomiota HACCP-järjestelmiin, laadunvarmistusnäytteenottoon

salmonellan ja muiden haitallisten aineiden toteamiseksi sekä poikkeustilanteisiin varautumiseen. Laitostarkastusten yhteydessä tarkastettiin myös kokkidiostaatti- ja lääkejäämien hallintaa sekä muuntogeenisten ja tavanomaisen rehujen erillään pitoa.

Rehualan toimijoiden HACCP-järjestelmissä, laadunvarmistuksessa, tuholaiistorjunnassa, jäljitettävyydessä, pakkausmerkinnöissä ja saateasiakirjoissa sekä ohjeistuksessa todettiin puutteita. Vaara-analyysin ja kriittisten hallintapisteiden järjestelmissä (HACCP) oli puutteita etenkin joidenkin sellaisten toimijoiden kohdalla, joilla rehuja syntyy elintarvikevalmistuksen sivutuotteena. Laadunvarmistuksen puutteita olivat esimerkiksi riittämätön näytteenotto sekä näytteiden tutkiminen. Dioksiinimonitoitvelvoitetta ei ollut kaikissa tapauksissa huomioitu tai dioksiinien tutkimiseen liittyvissä asiakirjoissa oli puutteita. Rehutehtaat ovat noudattaneet pakollista tuotantoympäristönäytteenottoa koskevia vaatimuksia hyvin ja ottavat usein lisänäytteitä oman riskinarviointinsa perusteella. Lääkeaineita tai kokkidiostaatteja sisältävien rehujen seostasaisuuskokeissa ja jäämäkokeissa todettiin joitakin puutteita. Pakkausmerkintäpuutteita oli erityisesti rehuaineissa sekä välitysrehuissa. Suurin osa toimijoista raportoi edellytetyjen toimenpiteiden suorittamisesta määräajassa.

Tarkastusten perusteella rehuseosten valmistajat noudattavat toiminnanharjoittajaasetuksen kuumennuskäsittelyvaatimuksia yleisesti ottaen hyvin. Evira myönsi kaksi poikkeuslupaa kuumennuskäsittelyvaatimuksen osalta erikoisrehuille, joille kuumennus vaadituissa olosuhteissa ei rehuseoksen koostumuksen vuoksi soveltunut korkean kivennäis- tai rasvapitoisuuden takia. Toista poikkeuslupaa jouduttiin myöhemmin tarkistamaan, kun rehun koostumus oli muuttunut.

Taulukko 6 a. Todetut puutteet (kpl), joiden perusteella on edellytetty toimenpiteitä. ¹⁾

Puuteriymä	Luokka 1	Luokka 2	Luokka 3	Yhteensä
Raaka-aineet		2	7	9
Tilat ja laitteet		4	4	8
Tukijärjestelmät		11	41	52
Henkilöstö		3	1	4
Laadunvarmistus		20	34	54
Rekisteröidyt toimijat		3	5	8
Tietojen kirjaaminen		7	21	28
Valitukset ja takaisin veto			5	5
HACCP		15	26	41
Pakkausmerkinnät		3	24	27
Yhteensä		68	168	236

1) Ei sisällä vähittäiskauppojen, kuljetusvälineiden tai eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevien/varastovien toimijoiden tarkastuksissa todettuja puutteita eikä Venäjän vientiin liittyvissä tarkastuksissa todettuja puutteita. Sisältää kuljetusliikkeiden ja kahden PAP (käsitelty eläinvalkuainen) -varaston tarkastuksissa todetut puutteet.

Taulukko 6 b. Havainnot (kpl), joiden perusteella on annettu kehitysehdotuksia

Puuteryhmä	
Raaka-aineet	2
Tilat ja laitteet	2
Tukijärjestelmät	40
Henkilöstö	16
Laadunvarmistus	28
Rekisteröidyt toimijat	1
Kirjanpito	8
Valitukset ja takaisin veto	9
HACCP	34
Pakkausmerkinnät	6
Yhteensä	146

Valtuutettujen tarkastajien suorittamissa *kuljetusautojen* tarkastuksissa havaittiin eniten puhdistus- ja ajopäiväkirjoihin liittyviä puutteita (Taulukko 7). Ajopäiväkirjat puuttuivat usein viljankuljetusautoista, vaikka kuormakirjat olivat kunnossa. Kaikkia autoja puhdistetaan, mutta kirjaaminen on puutteellista, ja puhdistuskirjanpitoa säilytetään yhä vähemmän autoissa. Lastaustilojen siisteys oli hieman parantunut edellisiin vuosiin verrattuna. Salmonellanäytteenotto puuttui kokonaan viidestä autosta, kuten edellisenäkin vuonna. Rehutehtaat hoitavat pääasiassa ajoneuvojen salmonellanäytteen ottamisen.

Taulukko 7. Kuljetusautojen tarkastuksissa havaitut puutteet 2014 (sisältäen eläimistä saatavien sivutuotteiden kuljetukset). Suluissa vuoden 2013 luvut.

Puutteet	Puutteita, kpl	Osuus tarkastetuista, %
Puhdistuskirjanpito	31 (18)	31 (17)
Tarkastuskortti puuttui	9 (11)	9 (10)
Lastaustilojen siisteys	7 (10)	7 (10)
Ajokirjanpito	15 (29)	15 (28)
Salmonellanäytteenotto	5 (5)	5 (5)
Yhteensä	66 (83)	

Luomurehujen valvontajärjestelmään kuuluvien *rehualan toimijoiden* tarkastuksissa todettiin puutteita 14 toimijalla, joka on n. 30 % valvontajärjestelmään kuuluvista toimijoista. Tarkastuksilla todettujen puutteiden määrä väheni edellisiin vuosiin verrattuna (n. 40 % vuonna 2013). Luomurehujen valvontajärjestelmässä toimijat ovat pysyneet samoina ja toimijoiden omavalvonta on kehittynyt parempaan suuntaan. Toimijat tuntevat luomuvalvontaan liittyvät säädökset jatkuvasti paremmin ja noudattavat niitä tarkemmin omassa toiminnassaan. Suurin osa todetuista puutteista oli kirjanpitoon liittyviä (17 kpl). Toisin kuin vuonna 2013, vuoden 2014 jäljitettävyyteen liittyvät puutteet on raportoitu kirjanpidon puutteiden yhteydessä. Tämä selittää myös osittain kirjanpito- ja merkintöihin liittyvien puutteiden määrän nousun. Lisäksi laadunvarmistukseen (7 kpl) ja merkintöihin (7kpl) liittyviä puutteita todettiin, kuten edellisenäkin vuonna, mutta määrällisesti vähemmän. Korjaavien toimenpiteiden lisäksi Evira antoi toimijoille toimintaa tukevia kehitysehdotuksia.

Tuotantoeläinten rehua myyville *vähittäiskaupoille* annetut huomautukset liittyivät useimmiten varastojen siisteyteen/tiivyyteen, pakkausmerkintöihin, vanhentuneisiin tuotteisiin sekä tuholaiistorjuntaan ja rikkinäisiin pakkauksiin. Puutteita todettiin runsaassa 60 % tarkastetuista kohteista, kuten edellisenäkin vuonna.

Eläimistä saatavat sivutuotteet (ei kuljetuskalusto eikä maitoalan laitokset)

Laitosvälvönnässä havaitut riskiluokaltaan pienemmät puutteet liittyivät omavälvönnäsuunnitelmiin, kaupallisiin asiakirjoihin, sivutuotteiden merkitsemiseen, kirjanpitoon (puhdistus, perehdytys, lämpötilaseuranta), epäsiisteyteen, jäljitettävyyteen, pakkausmerkintöihin, näytteenottoon ja näytteiden analysoimiseen. Yleisin havaittu puute oli, että omavälvönnäsuunnitelma ei ollut kaikilta osin ajan tasalla. Puute havaittiin noin puolessa tehdyistä tarkastuksista. Lisäksi havaittiin yksittäisiä puutteita mm. hygieniassa ja HACCP-järjestelmässä.

Vakavia luokan 1 puutteita kirjattiin neljä kappaletta kolmella laitoksella. Nämä liittyivät toimijan ammattitaitoon ja toiminnan lainsäädännön mukaisuuteen liittyviin vaatimuksiin, toiminnan vaatiman hyväksynnän puuttumiseen aiemmista puutteiden korjauskehotuksista huolimatta, käsittelyn ja käsittelemättömän aineksen sekoittumiseen varastossa sekä riittämättömään käsittelylämpötilaan prosessissa.

Sivutuotteita rehukäyttöön prosessoiville, varastoiville tai välittävillä sivutuotetoimijoille tehtiin vuonna 2014 yhteensä 24 tarkastusta, joista kolme oli hyväksymistarkastuksia. Myös hyväksymistarkastusten yhteydessä edellytettiin toimenpiteitä, mutta näiden toimenpiteiden toteuttaminen annettuihin määräaikoihin mennessä oli hyväksymisen edellytys, eikä niitä katsota puutteiksi.

Tarkemmat tiedot eläimistä saatavien sivutuotteiden välvönnästä ko. sektorin raportissa (Dnro 1570/0411/2015).

Tuotevälvönnä

Tuotevälvönnästä todettujen säännöstenvastaisuuksien sekä annettujen huomautusten ja toimenpidemääräysten esiintymistiheys on esitetty taulukossa 9. Poikkeamien esiintymistiheyden vaihteluun eri vuosina vaikuttavat osaltaan analyysien kohdentaminen eri rehuihin ja ko. analyysihin ohjattujen näytteiden kokonaismäärä sekä välvönnävuoden painotukset. Näytteiden kokonaismäärää voi puolestaan rajoittaa saatavilla oleva analyysimenetelmävalikoima. Esimerkiksi lääkerehuilla näytteiden kokonaismäärä on pieni ja siten yksi säädöstenvastaisuus suhteutettuna näytteiden kokonaismäärään saa aikaan suuren laskennallisen % -osuuden.

Vuoden 2013 alussa tulleet muutokset sisämarkkinakaupan välvönnästä vähensivät merkittävästi viranomaisvälvönnästä tutkittujen rehuerien ja näytteiden lukumäärää. Vuonna 2014 suurin osa tuonin yhteydessä todetuista salmonellatapauksista todettiin omavälvönnästä sisämarkkinakaupan rehueristä. Tämä vaikutti osaltaan säädösten vastaisuuksien lukumäärään ja esiintymistiheyteen viranomaisvälvönnästä.

Taulukko 9. Tuotevälvönnässä todettujen säännöstenvastaisuuksien sekä annettujen huomautusten ja toimenpidemääräysten esiintyminen laskettuna prosentuaalisena määränä analysoiduista näytteistä ja pakkausmerkintäpuutteiden suhteellinen esiintyminen rehuerissä.

Todettu säännöstenvastaisuus	2009 (%)	2010 (%)	2011 (%)	2012 (%)	2013 (%)	2014 (%)
Kivennäisainepoikkeamat	16,3	10,4	11,3	3,9	4,5	6,3
Pääravintoainepoikkeamat	7,7	10,7	8,4	6,2	5,8	4,9
Hivenainepoikkeamat	21,4	17,4	12,4	2,6	3,4	3,0
Vitamiinipoikkeamat	6,8	34,4	40,3	24,2	21,3	10,7
Aminohappo-, sokeri-, hera- tai tärkkelyspoikkeamat	18,2	-	-	-	-	0,6
Muut analyysit mm. propyleeniglykoli	-	-	-	0,0	0,0	0,0
Salmonella ja muut mikro-organismit	0,6	0,4	0,2	0,2	2,7	1,2
Maaeläinperäinen aines tai kalajauho	0,9	1,6	0,0	0,0	0,4	0,2
Kasviperäiset epäpuhtaudet ja tuholaiset	10,6	19,8	22,4	10,7	30,1	25,2
Mykotoksiinit	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0
Raskasmetallit	0,0	0,8	0,0	0,0	0,0	0,0
Melamiini	0,0	0,0	0,0	19,0	0,0	0,0
Dioksiinit ja dioksiinien kaltaiset PCB-yhdisteet sekä muut kuin dioksiinien kaltaiset PCB-yhdisteet	-	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Kasvinsuojeluaineet	-	-	0,0	0,0	0,0	0,4
Kokkidiostaatit rehun lisäaineina						50,0 ¹⁾
Lääkerehujen tehoaineiden pitoisuudet						0,0 ¹⁾
Kokkidiostaatit, lääkerehujen tehoaineet, muut lääkkeiden tehoaineet ja kielletyt yhdisteet jääminä						0,0 ¹⁾
Kokkidiostaatti-, antibiootti- ja/tai muut lääkkeenkaltaiset aineet jääminä sekä kokkidiostaatit rehun lisäaineina	2,8	1,9	2,7	1,8	1,3	¹⁾
Lääkerehujen tehoaineiden pitoisuudet ja niiden jäämät	7,1	0,0	14,3	25	0,0	¹⁾
Muuntogeenisyyden analysointi: EU:ssa hyväksymättömät organismit						0,0
Muuntogeenisyyden analysointi: EU:ssa hyväksytyt organismit, pakkausmerkinnät						10,3
Pakkausmerkintäpuutteet ²⁾	12,7	12,4	14,2	7,3	13,0	12,1

1) Analyysiryhmien jaottelu muuttunut liittyen multimenetelmän käyttöönottoon analyysiryhmien yhdisteiden analysoimiseksi jäämätasolla.

2) Pakkausmerkintäpuutteiden esiintymistiheys on tässä esitetty suhteutettuna viranomaisnäytteenoton kohteena olleiden rehuerien yhteismäärään valmistuksen välvönnässä ja markkinavälvönnässä

Määrällisesti eniten huomautuksia annettiin enterobakteerien pitoisuuksiin, pääravintoaineisiin, kasviperäisiin epäpuhtauksiin ja tuholaisiin sekä pakkausmerkintöihin liittyen. Suhteellisesti eniten poikkeamia todettiin rehun lisäaineina käytettyjen kokkidiostaattien pitoisuuksissa.

Rehunäytteistä todetut salmonellatapaukset liittyivät suurimmaksi osaksi kasviperäisten rehuaineiden (öljykasvien siementen/rouheiden) tuontieriin sisämarkkinakaupassa (omavälvönnä) ja maahantuonnissa (viranomaisvälvönnä). Valmistuksen välvönnässä yhdestä vehnälese-erästä todettiin salmonellaa. Markkinavälvönnässä kolmesta lemmikeille tarkoitettusta rehuerästä (siankorva, lampaankorva) todettiin salmonellaa. Rehutehtaista ei otettu viranomaisvälvönnäna tuotantoympäristönäytteitä salmonellan tutkimiseksi, mutta yhden kuljetusliikkeen kuljetusvälineestä otettiin rehu-ympäristönäytteitä. Rehu-ympäristönäytteissä ei todettu salmonellaa.

Rehuista ei todettu säännöstenvastaisuuksia mykotoksiinien, raskasmetallien ja melamiinin esiintymisessä. Rehutehtailta otetuista näytteistä kokkidiostaattien, lääkere-

hujen tehoaineiden tai muiden kiellettyjen yhdisteiden osalta ei todettu säännösten vastaisuuksia.

Maaeläinperäisiä ainesosia todettiin yhdessä ulkomaisessa kalanrehuerässä. Muissa tutkituissa näytteissä ei todettu kielletyn eläinproteiinin käyttöä rehussa. Dioksiinitutkimuksia varten otetut viranomaisnäytteet olivat säännöstenmukaisia eivätkä ne ylittäneet rehuille annettuja enimmäispitoisuuksia, mutta yhdessä mäntyöljyn rasvahappojen seoksessa todettiin dioksiineja (PCDD/F summa) yli haitallisista aineista annetun toimintarajan. Kasvisuojeluaineiden varalta tutkitut rehuerät täyttivät säännösten vaatimukset yhtä luomurehuerä lukuun ottamatta.

RASFF-hälytysjärjestelmässä Suomi teki yhteensä 14 (edellinen vuosi 7) rehuja koskevaa ilmoitusta liittyen tuontirehujen valvonnassa todettuun salmonellaan. Ilmoitukset koskivat valkuaisrehuaineita ja yhtä puruluuerää.

Taulukossa 10 on esitetty rehuerät, joihin kohdistui kieltoja, määräyksiä tai muita valvonnan toimenpiteitä vuonna 2014. Kiellettyjä rehueriä oli tuonnin valvonnassa 3 kpl, kotimaisen valmistuksen valvonnassa 13 kpl ja markkinavalvonnassa 5 kpl. Tapauskohtaisesti kielletyt erät joko käsiteltiin, hävitettiin tai palautettiin, joten rehuketjuun ei päässyt saastuneita rehueriä. Tarvittaessa vialliset rehut poistettiin myynnistä (markkinavalvonta) tai tiloilta. Tilavalvontaan liittyen ei kieltoja määrätty.

Taulukko 10. Viranomaisnäytteissä sekä sisämarkkinatuontierien salmonellavalvonnan osalta toimijoiden omavalvontanäytteissä todetut säännösten vastaisuudet sekä niihin liittyvät valvonnan toimenpiteet vuonna 2014. **Kielletyt erät on lihavoitu.**

Valvontalinja	Aihe / Tuote	Erät, lkm	Todettu säännösten vastaisuus	Valvonnan toimenpiteet
Maahantuonti	Kasviperäiset rehuaineet: rapsirouhe	1	<i>Salmonella Mbandaka</i>	Ehdollinen maahant.kielto, käsittely, uusinta näytteenotto ja analyysit
Sisämarkkina-kauppa	Kasviperäiset rehuaineet: rapsirouhe	1	<i>Salmonella Agona</i> (tieto RASFF:n kautta)	Ehdollinen markkinoille saattamiskielto, käsittely, uusinta näytteenotto ja analyysit
Sisämarkkina-kauppa	Kasviperäiset rehuaineet: rapsirouhe	1	<i>Salmonella Spp</i> (tieto RASFF:n kautta)	Ehdollinen markkinoille saattamiskielto, käsittely, uusinta näytteenotto ja analyysit
Sisämarkkina-kauppa	Kasviperäiset rehuaineet: rapsirouhe	7	<i>Salmonella Agona</i> (toimijan ilmoittama omavalvontatulos)	Toimijalle myönnettiin lupa käsitellä erä, virallinen näytteenotto, analyysit käsittelyn jälkeen.
Sisämarkkina-kauppa	Kasviperäiset rehuaineet: rapsirouhe	1	<i>Salmonella Abony</i> (toimijan ilmoittama omavalvontatulos)	Toimijalle myönnettiin lupa käsitellä erä, virallinen näytteenotto, analyysit käsittelyn jälkeen.
Sisämarkkina-kauppa	Kasviperäiset rehuaineet: rapsirouhe	1	<i>Salmonella ssp.l</i> (toimijan ilmoittama omavalvontatulos)	Toimijalle myönnettiin lupa käsitellä erä, virallinen näytteenotto, analyysit käsittelyn jälkeen.
Sisämarkkina-kauppa	Kasviperäiset rehuaineet rapsirouhe	1	<i>Salmonella Altona, S. Agona, S. Tennessee</i> (toimijan ilmoittama omavalvontatulos)	Toimijalle myönnettiin lupa käsitellä erä, virallinen näytteenotto, analyysit käsittelyn jälkeen.
Sisämarkkina-kauppa	Kasviperäiset rehuaineet: luomurapsipuriste	1	<i>S Tennessee</i> (toimijan ilmoittama omavalvontatulos)	Toimija palautti erän valmistajalle

Sisämarkkina- kauppa	Kasviperäiset rehuai- neet: soijarouhe, gmo	1	<i>Salmonella Senftenberg</i> (toimijan ilmoittama omaval- vontatulos)	Toimijalle myönnettiin lupa käsitellä erä, virallinen näytteenotto, analyysit käsittelyn jälkeen.
Sisämarkkina- kauppa	Kasviperäiset rehuai- neet: soijarouhe, gmo	1	<i>Salmonella Mbandaka</i> (toimijan ilmoittama omaval- vontatulos)	Toimijalle myönnettiin lupa käsitellä erä, virallinen näytteenotto, analyysit käsittelyn jälkeen.
Sisämarkkina- kauppa	Kalajauho	1	<i>Salmonella ssp.l</i> (toimijan ilmoittama omaval- vontatulos)	Toimijalle myönnettiin lupa käsitellä erä, virallinen näytteenotto, analyysit käsittelyn jälkeen.
Sisämarkkina- kauppa	Kalajauho	2	<i>Rehussa kalaa vain 40-70 %, loput kasviperäistä</i>	Käyttö mahdollista tietyin ehdoin, erät palautettiin
Kotimainen valmistus	Kasviperäiset rehu- aineet: vehnälese	1	<i>Salmonella Bredeney</i>	Ehdollinen markkinoille saattamiskielto, käsittely, uusi näytteenotto ja ana- lyysit. Puhdistustoimenpi- teet laitoksessa ja proses- sitekniset muutokset.
Kotimainen valmistus	Rehuseokset luon- nonlinnuille: siemen- seos	1	Elävät tuholaiset	Ehdoton kieltä, takaisinve- dolle ei tarvetta (rehua ei jäljellä), selvitys- ja toimen- pidemääräys sekä seuranta- näytteenotto ja -analyysit.
Kotimainen valmistus	Rehuseokset elintarvi- ketuotantoeläimille, munivien kanojen re- hut	1	Luomutuotantoon soveltu- vaksi ilmoitetussa rehueräs- sä jäämiä kasvinsuojeluai- neista: bifentriini, deltametrii- ni ja trans-permetriini, jotka eivät ole luomussa sallittuja	Selvitys- ja toimenpide- määräyksiä. Kiellolle ja takaisinvetomääräykselle ei tarvetta (rehua ei jäljellä). Seurantanäytteenotto ja – analyysit.
Kotimainen valmistus	Eläimistä saatavat sivutuotteet, raaka lemmikkirehu	4	<i>Enterobakteerit</i>	Ehdollinen kieltä
Kotimainen valmistus	Eläimistä saatavat sivutuotteet, raaka lemmikkirehu	7	<i>Enterobakteerit</i>	Ehdoton kieltä
Markkina- valvonta	Kalanrehu	1	<i>Todettiin merkintöjen vastai- sesti verijauhoa, todettiin märehijän DNA</i>	Markkinoille saattamista koskeva ehdoton kieltä ja erän takaisinvelto
Markkina- valvonta	Eläimistä saatavat sivutuotteet lemmi- keille (naudan maha)	1	<i>Enterobakteerit</i>	Ehdoton markkinoille saat- tamista koskeva kieltä, takaisinvelto myynnistä
Markkina- valvonta	Eläimistä saatavat sivutuotteet lemmi- keille (sian korvat)	3	<i>Salmonella Typhimurium/ S. Senftenberg, Riseen ja Le- xington/S. Meleagridis</i>	Ehdoton markkinoille saat- tamista koskeva kieltä, takaisinvelto myynnistä
Markkina- Valvonta	Eläimistä saatavat sivutuotteet lemmikeil- le (lampaan korvat)	1	<i>Salmonella Infantis</i>	Kiellolle ei tarvetta, koska takaisinvelto toteutui ennen kiellon määräämistä
Markkina- valvonta	Auringonkukan sie- menet	1	<i>Salmonella Umbilo</i>	Ehdoton markkinoille saat- tamista koskeva kieltä, takaisinvelto myynnistä
Markkina- valvonta	Auringonkukan sieme- net	2	Elävät tuholaiset	Kiellolle ei tarvetta, koska erän käsittely toteutui ja/tai takaisinvelto toteutui ennen kiellon määräämistä
Markkina- valvonta	Auringonkukan sieme- net	1	Hukkakaura	Kiellolle ei tarvetta, koska takaisinvelto toteutui ennen kiellon määräämistä
Markkina- valvonta	Kaura	1	Hukkakaura	Kiellolle ei tarvetta; ta- kaisinvelto toteutui ennen kiellon määräämistä

Markkina- valvonta	Kaura	1	Tuholaiset	Varaston/pakkaamon puhdistuskehoitus
Markkina- valvonta	Täydennysrehut lemmikkieläimille tai hevosille	4	Rehuissa merkintöjen mukaan lisäaineita (maitohappobakteerit, L-glutamiini), joita ei ole EU:ssa hyväksytty rehuissa käytettäväksi	Ehdoton markkinoille saattamista koskeva kielto koskien seuraavia eriä
Yhteenveto		25	erää, joille yhteensä	17 ehdotonta kieltoa ja 8 ehdollista kieltoa
Yhteensä		49	erää yhteensä, joille	Kieltoja, määräyksiä tai muita viranomaistoimenpiteitä

Mikrobiologisten haittojen esiintyminen

Tuonnin yhteydessä joko viranomaisvalvonnassa tai toimijan omavalvonnassa todettiin 15 salmonellaposiitivista rehuerää (11 kpl v. 2013). Yksi luomurapsierä palautettiin ja muut rehuaine-erät (14 kpl) käsiteltiin ennen markkinoille saattamista tai maahantuontia. Toimijat hakivat omavalvonnassaan salmonellaposiitivisiksi todetuille tuontierille käsittelyluvan Evirasta. Käsittelyn jälkeen rehueristä otettiin viralliset näytteet ja erät hyväksyttiin käyttöön vasta kun ne oli todettu puhtaaksi. Lisäksi kahden sisämarkkinoilta tuotavan valkuaisrehuaine-erän positiivisesta salmonellatuloksesta saatiin tieto RASFF-järjestelmän kautta. Yksi eristä käsiteltiin kokonaisuudessaan ennen käyttöä, mutta osa toisesta erästä pääsi tuotantoon ja johti varmuustoimenpiteenä valmiiden rehuseosten takaisinvetoihin tiloilta. Yhteensä salmonellaposiitiviset erät edustivat 34,5 miljoonaa kiloa rehuaineita (20,5 miljoonaa kiloa v. 2013). Määrä oli tavanomaista suurempi liittyen tiettyjen eurooppalaisten raaka-ainetoimittajien tehtailla esiintyneisiin ongelmiin.

Kotimaisten elintarviketuotantoeläinten rehujen *valmistuksen* valvonnan näytteenotto oli tehostettua yhdeksässä valvontakohteessa. Tehostuksen perusteita ovat mm. omavalvonnassa todetut salmonellalöydökset, kokkidiostaatien /lääkerehujen lääkeaineiden jäämien hallinnassa todetut puutteet sekä suuren tuotantomäärän omaavat uudet toimijat. Salmonellaa todettiin yhdessä elintarviketuotantoeläimille tarkoitettussa vehnälese-erässä, joka käsiteltiin ennen ko. rehuerän saattamista markkinoille.

Eläimistä saatujen sivutuoterehujen kotimaisen valmistuksen valvonnassa todettiin runsaasti (11 erää) sallitut enimmäispitoisuudet ylittäviä määriä enterobakteereita lemmikkieläinten raakaruuassa.

Markkina-*valvonnassa* todettiin salmonellaposiitivisia näytteitä viisi, joista neljä oli eläimistä saatavia lemmikkieläinten ruoaksi tarkoitettuja sivutuotteita (sian korvat ja lampaan korvat) ja yksi auringonkukansiemen-erä. Erien markkinoille saattaminen kiellettiin ja/tai vialliset erät vedettiin pois markkinoilta. Vuonna 2013 salmonellaposiitivisia näytteitä oli yksi ja v. 2012 kaksi. Enterobakteerimäärä ylitti sallitun määrän yhdessä lemmikkieläinten ruoaksi tarkoitettussa naudanmahanäytteessä.

Maaeläinperäinen aines

Maahantuonnin ja sisämarkkinatuonnin yhteydessä tutkittiin mikroskooppisella analyysillä noin 90 kalajauhoerää kielletyn käsitellyn eläinproteiinin toteamiseksi. Maaeläinperäistä ainesta ei todettu, mutta sen sijaan kahdessa erässä todettiin olevan kalajauhon lisäksi useita kymmeniä prosentteja kasviperäistä ainesta. Koska rehuerien koostumuksesta ei ollut varmuutta, Evisa antoi varmuustoimenpiteenä määräyksen, että erät voidaan käyttää vain, jos toimittajalta saadaan tiedot erän todellisesta koostumuksesta. Molemmissa tapauksissa erät palautettiin. Yhdessä markkina-*valvonnan* kalanrehunäytteessä todettiin PCR-analyysissä märehitijästä peräisin olevaa DNA:ta, minkä seurauksena erä vedettiin pois markkinoilta.

Kotimaisen valmistuksen välvönnässä ei elintarviketuotantoeläimille tarkoitetuista rehuaeineista ja rehuseoksista todettu jäämiä maaeläinperäistä aineksesta tai viitteitä säästösten västaiseen kalajauhön käyttöön.

Haitalliset ja kielletyt aineet sekä muut poikkeamat

Kokkidiosaattien, lääkeröhujen lääkeaineiden sekä mahdollisten muiden kiellettyjen antibioottien ja yhdisteiden jäämien tutkimiseksi rehusta otettiin viranomaisnäytteitä välvöntasuunnitelman mukaisesti (Taulukko 4). Evirassa otettiin v. 2014 käyttöön multimenetelmä, jolla on mahdollista tutkia samanaikaisesti yhteensä 23 eri yhdistettä. Viranomaisnäytteissä ei todettu kokkidiosaattien jäämiä yli sallittujen pitoisuuksien tai lääkeaineiden tehoaineiden jäämiä tai muita kiellettyjä yhdisteitä.

Läakeröhujen välvönnä on ajoittaista ja määräytyy kulloisenkin eläntautitilanteen mukaan. Läakeröhujä välvönnästä rehutehtailta otetuista kolmesta näytteestä määritettiin käytetyn lääkeaineen tehoainepitoisuus, eikä niissä todettu poikkeamia.

Mykotoksiinien, raskasmetallien, dioksiinien ja dioksiinien kaltaisten PCB-yhdisteiden, kasvinsuojeluaineiden tai kiellettyjen aineiden osalta ei viranomaisnäytteiden analyyseissa todettu säännöstenvastaisuuksia. Yhdestä mäntyöljyn rasvahappojen seoksesta todettiin kohonnut dioksiinien yhteispitoisuus (PCDD/F summa), joka ylitti EU:n asettaman toimenpiderajan kasviöljyille ja niiden sivutuotteille. Toimijan tekemissä selvityksissä ja omavälvönnän analyyseissa kohonneet dioksiinipitoisuudet jäljitettiin yksittäiseen raaka-aine-erään. Kohonneesta dioksiinipitoisuudesta ei aiheutunut vaaraa elintarviketuotantoeläinten rehuihin tai eläimistä saataviin elintarvikkeisiin.

Markkinoilta otetuista linnunsiemennäytteistä todettiin aiempien vuosien tapaan hukakauraa (2) ja eläviä tuholaisia (3) (10 erää v. 2013). Edelleen yleisimmät säännöstenvastaisuudet markkinoilta otetuissa näytteissä/rehuerissä liittyivät lemmikkieläinten rehujen merkintöihin.

Huomautettavaa oli erityisesti kivennäis- ja valkuaistäydennysrehujen A-vitamiinipitoisuuksissa verrattuna rehun merkinnöissä annettuihin vakuusarvoihin, vaikka vitamiinipitoisuuksiin kohdistuneita huomautuksia oli aikaisempia vuosia vähemmän. Muut säännöstenvastaisuudet rehunäytteissä olivat kokonaisuutena aikaisempien vuosien tasolla ja niitä oli suhteellisen vähän.

Rehujen muuntogeenisyyden välvönnä

Rehujen muuntogeenisyyden välvönnä painottui EU:ssa hyväksytyjen muuntogeenisten organismien sekä niistä valmistettujen rehujen merkintöihin ja jäljitettävyyteen. Näyteenotto kohdistettiin rehuihin, joissa ei ollut merkintää muuntogeenisyydestä. Näytteistä tutkittiin sekä EU:ssa hyväksytyjä että hyväksymättömiä muuntogeenisiä aineksia. Yhdestä näytteestä tehdään useita analyysejä, joten siitä voidaan todeta erilaisia yhden tai useamman kasvilajin muunnoksia tai niiden yhdistelmiä (Taulukko 4). Analyysitulös, jossa muuntogeenistä soijaa on todettu 1 % tarkoittaa, että näyteen sisältämästä soijasta 1 % on muuntogeenistä soijaa.

EU:ssa hyväksymättömiä muuntogeenisiä rehuja ei välvönnässä todettu, mutta kolmesta merkitsemättömästä rehusta todettiin kynnysarvon ylittävä pitoisuus muuntogeenistä ainesta (gm-soijaa ja gm-maissia). Kaikki kolme näytettä oli otettu markkinavälvönnästä, ja ne oli välvönnästä ulkomailla. Kahden markkinavälvönnän näyteen osalta selvisi, että niiden välvönnässä oli käytetty muuntogeenisiä raaka-aineita. Eviira edellytti toimijoita merkitsemään muuntogeenisiä aineksia sisältäneet rehut lainsäädännön mukaisesti.

3.2 Puutteiden analyysi

Rehualan alkutuotannon toimijat

Maatiloilta otetuista rehunäytteistä todetut jyräjoiden karvat, linnun höyhenet sekä jyräjoiden tai linnun ulosteet olivat yksittäistapauksia. Ne ovat voineet joutua rehuun sadonkorjuun yhteydessä pellolla tai varastoinnin aikana. Tuotantoeläinten rehussa olevat tuholaiset eivät ole suoranainen vaara elintarviketurvallisuudelle, mutta tuholaiset voivat heikentää rehun ravitsemuksellista arvoa. Tuholaisien sekä homeiden ja mykotoksiinien esiintymiseen rehussa vaikuttavat sääolosuhteet. Toimija voi torjua tuholaisia, mutta siitä huolimatta niiden esiintyminen rehussa on mahdollista.

Maatilojen rehukirjanpidossa sekä kasvinuojeluaineiden ja biosidien käyttökirjanpidossa havaitut puutteet heikentävät rehujen jäljitettävyyttä ja vaikuttavat siten rehujen ja elintarvikkeiden turvallisuuteen. Myös tarkastuksissa havaituilla puutteilla rehuvastojen tunnistamisen merkitsemisessä rehukirjanpitoon on vaikutusta rehujen jäljitettävyyteen. Rehukirjanpidon puuttumisen takia kahdella maatilalla tarkastaja ei voinut todeta, mistä rehua oli hankittu ja oliko se hankittu rekisteröidyltä tai hyväksytyltä rehualan toimijalta. Laiminlyöntejä kirjanpidoissa havaittiin kuitenkin vain n. 2 %:lla valtuista maatiloista, joten suurimmalla osa tiloista rehujen jäljitettävyys oli kunnossa.

Kansalliseen seleenin saannin seurantaan liittyvien säilörehunäytteiden seleenipitoisuudet olivat keskimäärin selvästi täysrehussa seleenin enimmäispitoisuudelle asetetun rajan 0,5 mg/kg ka alapuolella. Lannoittamattomien tai lisättyä seleeniä sisältämättömillä lannoitteilla lannoitettujen säilörehujen seleenipitoisuus jäi alle Luonnonvarakeskuksen (Luke) ruokintasuositusten. Tällaista säilörehua syövien eläinten seleeninsaanti voi olla riittämätöntä, mikäli eläinten ruokinnassa ei käytetä seleenipitoisia rehuseoksia.

Rehualan toimijat (mukaan lukien eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevät toimijat)

HACCP-järjestelmien puutteet voivat johtaa siihen, että osa vaaroista jää huomiotta eikä niitä hallita tehokkaasti. Laadunvarmistuksen puutteet voivat johtaa siihen, että esim. salmonella ja muut haitalliset aineet jäävät rehuista toteamatta. Merkintöjen puutteet voivat aiheuttaa sekaannusta rehujen valmistuksessa tai käytössä, josta varsinaisia turvallisuuden kannalta vakavia tapauksia ei tullut esille. Puutteelliset siivouskäytännöt ja tuotanto- ja varastotilojen huono kunto lisäävät tuhoeläinten ja sitä kautta tautien leviämisen riskiä.

Laitostarkastuksilla havaitut puutteet sivutuotteiden merkinnöissä, kuljetusasiakirjoissa ja kirjanpidoissa johtavat sivutuotteiden jäljitettävyyden heikkenemiseen. Puutteet yleisessä hygieniassa ja sivutuotteiden säilytyksessä muodostavat riskin nimenomaan rehuksi päätyvien sivutuotteiden kohdalla. Puutteet omavalvontasuunnitelmassa ja HACCP-järjestelmässä voivat johtaa virheelliseen riskinarviointiin ja toimenpiteiden kohdentamiseen tuoteturvallisuuden kannalta epäolennaisiin asioihin. Erityisesti pienillä rehualan toimijoilla sekä myös eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevillä toimijoilla ei ole riittävästi asiantuntemusta ja resursseja HACCP-järjestelmien ja laadunvarmistussuunnitelmien laatimiseksi. Rehuasiantuntemusta puuttuu usein myös niiltä, jotka eivät ole ensisijaisesti rehutoimijoita, vaan toimittavat esimerkiksi elintarviketuotannon sivujakeita rehuksi. Monien haitallisten aineiden tutkimusten korkeat hinnat rajoittavat tutkimusten määrää. Kustannukset rajoittavat myös sellaisia tila- ja laiteinvestointeja, joilla voitaisiin parantaa rehujen turvallisuutta. Kaikki rehualan toimijat eivät ole riittävästi selvillä lainsäädännön vaatimuksista. Rehu- ja sivutuotelainsäädäntö koetaan edelleen usein raskaaksi ja vaikeaselkoiseksi.

Tuotevälvöntä

Salmonellan esiintyminen rehuissa on riski sekä elintarvikkeiden turvallisuudelle että eläinten ja ihmisten terveydelle. Salmonellaa sisältävät tuontivalvokuaisrehut käsitellään ennen rehujen päätymistä rehuseosten valmistukseen tai muuhun käyttöön. Salmonellaposiitivisia tuontieriä todettiin v. 2014 enemmän kuin edellisenä vuonna, mutta sen ei katsota liittyvän v. 2013 aloitettuun välvöntäkätännön muutokseen. Salmonellan esiintyminen erityisen riskialttiiden rehujen tuontierissä ei liittynyt kotimaassa toimivien rehualan toimijoiden laiminlyönteihin, vaan rehualan toimijat osoittivat noudattavansa Eviran edellyttämiä tuontieriin liittyviä toimintatapoja sekä Eviran antamaa ohjeistusta vastuullisesti.

Lemmikkieläinten rehuissa todetut salmonellabakteerit eivät aiheuta suoraa vaaraa elintarviketurvallisuudelle, mutta ne voivat olla riski lemmikkien ja ihmisten terveydelle sekä voivat aiheuttaa tuotantotilojen saastumista mautiloilla. Yhtään tapausta ei tullut tietoon lemmikkieläinten rehujen salmonellan ja ihmisten terveyden tai maatilasalmonellatapausten välillä. Lemmikkien rehuissa todetut enterobakteerit eivät aiheuta vaaraa elintarviketurvallisuudelle, ja myös vaara lemmikkien terveydelle on suhteellisen pieni, koska suurin osa kielletyistä eristä ylitti sallitut enimmäismäärät vain vähän.

Haitallisten aineiden, kuten esim. raskasmetallien, kertymät eläimiin ja sitä kautta eläimistä saataviin elintarvikkeisiin ovat riski sekä eläinten että ihmisten terveydelle. Eläimistä saatavien elintarvikkeiden osuus ihmisten, etenkin lasten ja nuorten, ruokavaliassa voi olla merkittävä. Haitallisista aineista on myös eniten haittaa kasvuvaiheessa oleville eläimille ja toisaalta pienille eläimille.

Kun kokkidiostaatteja tai lääkerehujen tehoaineita käytetään rehujen valmistuksessa, voi tuotantoprosessissa tapahtua väistämättömiä tuotantoteknologisia jäämien siirtymiä seuraaviin rehujen valmistuseriin. Tämä jäämien siirtymä eli ns. "carry over" rehuissa voi aiheuttaa vaaraa elintarviketurvallisuudelle. Jäämien taustalla voivat olla muutokset valmistusprosessissa tai käytettyjen esiseosten annostelussa.

Enimmäismääriä suuremmat hivenaine- ja vitamiinipitoisuudet rehussa voivat lisätä yliannostuksen vaaraa kuluttajille ja eläimille, mutta pienemmät määrät puolestaan voivat aiheuttaa ravintoaineiden puutosta. Ravintoaineiden poikkeamat rehussa johtavat eläinten ravitsemuksen epätasapainoon ja voivat aiheuttaa hyvinvoinnin ja tuotannon menetyksiä.

Kuulemisen yhteydessä saatujen selvitysten seurauksena markkinavälvönnässä annettujen hallinnollisten kieltopäätösten vähentymisen ei arvioida heikentäneen rehur turvallisuutta vaan toimintatavan muutos pikemminkin korostaa rehualan toimijoiden omaa vastuuta.

Säännöstenvastaisuuksien moninaisuudesta johtuen myös syyt poikkeamiin ovat tapauskohtaisia eikä niistä ollut johdettavissa rehuja tai koko rehusektoria koskevia muutostrendejä.

4 AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE

Komission suorittamat tarkastukset

Komissio (FVO) teki Suomeen neljä audiotintia, joissa rehut olivat eriasteisesti mukana. Sivutuote- ja TRACES-auditoinneissa ei tullut esiin erityisesti rehuihin liittyviä huomioita tai suosituksia. Pestisidiauditoinnissa komissio antoi suosituksen eri viranomaisten tehokkaammasta yhteistyöstä ja täydentävien ehtojen huomioimisesta välvönnässä. Evira oli jo tätä ennen tehnyt ehdotuksen kasvinsuojeluaineiden täydentä-

vien ehtojen valvonnan siirtämisestä TUKESIin, jolloin saadaan huomattavia synergiaetuja. Siirto toteutuu v. 2016 alusta lähtien.

Luomuauditoinnissa todettiin, että luomurehuvalvonta täyttää näytteenottoon liittyvät vaatimukset. Tuotantotarkastuksista komissio totesi, että taseen tarkastaminen ei ole riittävällä tasolla eikä tarkastajia ei ole tästä asiasta erityisesti koulutettu. Helmikuun 2015 luomurehukoulutuksessa taseasiaa käytiin tarkastajien kanssa läpi ja asiasta on laadittu ohje (Eviranetissä Luomurehu-osiossa). Lisäksi auditointiraportti peräänkulluttaa jäljitettävyyttä, joka on jo aiemmin valittu vuoden 2015 luomurehujen valvonnan painopistealueeksi. Tästä on laadittu tiedote luomurehutoimijoille. Raportissa oli myös vaatimus, että ylimääräisiä tarkastuksia tulee tehdä ennalta ilmoittamatta. Rehuvalvonnassa on tämä toteutettu jo v. 2014 siten, että rehuhygieniatarkastuksen yhteydessä on tehty ylimääräinen ja ennalta toimijalle ilmoittamaton luomutarkastus. Käytäntöä jatketaan myös kuluvana vuonna.

Auditoinnit

Suunnitelman mukaisesti arviointi- ja ohjauskäyntejä (AJO) tehtiin kaksi, joista yksi kohdistui ELY-keskuksen tarkastajaan (kasvintuotantotilan täydentävien ehtojen rehuvalvonta) sekä yksi näytteenottoa suorittavaan valtuutettuun tarkastajaan. Lisäksi RELA auditointiin asiakkailta perittävien maksujen osalta (Taulukko 11).

AJO-käynneillä annettiin kehittämiskohteita tarkastajille liittyen näytteenottopöytäkirjan uusimman version käyttöön näytteiden kirjaamisessa sekä tarkastajan suunnitelman ja teettämän näytteenottokauhan ominaisuuksiin. Lisäksi täydentävien ehtojen valvonnassa kehittämiskohteita olivat tuotantoeläimen määritelmän tuntemus, vähäisen laiminlyönnin (0 %) arviointilomakkeen ja lisätietopyyntölomakkeen eron tunnistaminen sekä rehujen säilytyksen, biosidien käyttökirjanpidon ja rehujen hankinnan osalta valvontatuloksen kirjaaminen (ei koske tilaa vai kunnossa). Eviralle AJO-käynneillä annettu kehittämiskohde liittyi palkkionmaksamispäivän suureen vaihteluun. Tarkastaja toivoi selkeää aikataulutusta palkkion maksupäivälle.

Prosessiauditoinnissa kehittämiskohde oli ELMO –järjestelmän monimutkaisuus, johon kaivataan yksinkertaistamista. Samoja asioita kirjataan moneen kertaan. ELMO:on kaivataan sähköistä asiointia. Työtä helpottaisi, jos toimijat kirjaisivat omat ilmoituksensa suoraan sähköisesti ELMO:oon. Nyt kaikki tiedot on syötettävä ELMOon käsin. ELMO:n kautta toimijalle lähetettävään laskuun kirjautuu liian vähän tietoja. Näkyvissä on maksuluokka, mutta ei näytteen tietoja ja mitä analyysseja on tehty. Tästä on tullut yhteydenottoja toimijoilta. Lisäksi Eviran sisäistä laskutusta tulisi kehittää siten, että Eviran laboratorion analyysimaksut vastaisivat todellisia tehtyjä analyysseja. Myös toivotaan koulutusta Eviran talousyksiköltä taloudesta/talousseurannasta. Tällöin ymmärrys maksullisesta toiminnasta kasvaa.

Kehittämiskohteet, huomiot ja havainnot sekä poikkeamat huomioidaan toiminnassa sekä ohjeistuksessa ja koulutuksissa.

Taulukko 11. Sektorilla suoritettavat sisäiset auditoinnit

Auditoinnin kohde	Auditointien määrä	Auditoinnin teema(t)	Keskeiset havainnot
Evira	1	Asiakkailta perittävät maksut	<ul style="list-style-type: none"> - ELMO:n käyttö on monimutkaista -sähköinen asiointi helpottaisi työtä - toimijalle lähetettävään laskuun kirjautuu liian vähän tietoja - Eviran sisäistä laskutusta tulisi kehittää siten, että Eviran laboratorion analyysimaksut vastaisivat todellisia tehtyjä analyysseja - toivotaan koulutusta Eviran talousyksiköltä taloudesta/talousseurannasta

ELY-keskus	1	Rehualan alkutuotannon toimijan valvonta	-lisää ohjeistusta kasvinviljelytilojen rehuvalvontaan -valvontaohjeen kehittäminen muistilistatyyppiseen muotoon ja valvottaville tiloille jaettava tiedote valvonnasta -tarkastajien perehdyttävä enemmän valvontaohjeeseen
Valtuutettu tarkastaja	1	Näytteenotto	- näytteenottopöytäkirjan uusinta versiota tulee käyttää näytteiden kirjaamisessa -tarkastajan suunnitteleminen näytteenottovälineiden tulee olla toimivat - palkkion maksupäiville tulee Evirassa olla selkeä aikataulu

Tarkastajien koulutuksesta antamat palautteet

Valtuutettujen tarkastajien koulutus järjestettiin 14.1.2014. Pääsääntöisesti koulutettavilta saatiin hyvää palautetta. Erityisen tyytyväisiä oltiin esityksiin, materiaaleihin sekä näytteen kulun esittelyyn ja tutustumiskäynteihin laboratorioissa. Puutteita ei palautteessa tullut esiin.

Laitostarkastajien koulutuspäivä pidettiin 15.1.2014. Saatu koulutuspalautte oli erinomaista, ja erityisesti kokemusten vertailua / jakamista pidettiin tärkeänä.

ELY-tarkastajien koulutus pidettiin 31.1.2014. Videoyhteydet toimivat hyvin. Koulutuksen kesto pidettiin sopivana ja koulutusmateriaalin tallentamista Eviranettiin hyvänä. Myös paikan päällä tapahtuvaa koulutusta toivottiin sekä valmiin kysymys/vastauspatteriston kokoamista. Joku piti aikataulua tiukkana, koska aikaa ei jäänyt riittävästi kysymyksille ja keskustelulle. Jonkun mielestä kaikkiin kysymyksiin ei saatu vastauksia, mutta jäi epäselväksi mitä jäi puuttumaan. Tilavalvonnasta toivottiin myös perusteellisempaa koulutusta. Perusperehdytyksen katsottiin kuitenkin olevan ELY-keskuksen vastuulla.

Luomurehutoimijoita valvoville valtuutetuille tarkastajille järjestettiin koulutus 21.3.2014. Palautteen mukaan koulutus oli erittäin tarpeellinen, hyvä ja motivoi työn tekemiseen.

Asiakaspalautteet

Laitostarkastuksista kerätään jatkuvasti palautetta rehualan toimijoilta. Palautteita saatiin 27 kpl (32 kpl v. 2013, 37 v. 2012, 27 kpl v. 2011 ja 31 kpl v. 2010). Paperilomakkeen lisäksi toimijoilla on mahdollisuus antaa palautetta myös sähköisellä webropol -lomakkeella, mutta tätä mahdollisuutta käytti vain kolme toimijaa. Palaute on ollut erittäin myönteistä: tarkastajat ovat joko hyvin tai erinomaisen asiantuntevia sekä ammattitaitoisia ja tarkastuksista on ollut hyötyä toiminnalle. Toimijat pitivät tarkastuksilla hyvänä vuorovaikutteisuutta ja tarkastajan antamaa neuvontaa lainsäädännössä muuttuneista asioista.

Kehittävää palautetta toimijoilta on tullut siitä, että rehuhygieniasetuksen mukaisia ja luomurehujen valvontajärjestelmään liittyviä tarkastuksia ei tehdä samalla tarkastuskäynnillä. Lisäksi luomurehujen valvontajärjestelmää pidettiin monimutkaisena.

Toimijoilta on tullut yhteydenottoja siitä, että ELMOn kautta toimijalle lähetettävään laskuun kirjautuu liian vähän tietoja. Näkyvissä on maksuluokka, mutta ei näytteen tietoja ja mitä analyyseja on tehty. Lisäksi yksittäisiä palautteita on tullut tutkimustodistusten ja valvonnan päätösten viipymisestä/saapumattomuudesta, valvonnan tasapuolisuudesta (ei ole tasapuolista) ja kilpailun vääristämisestä, rekisteröintien viivästymisestä (erityisesti rehualan alkutuotanto), ohjeistuksen ja tiedotuksen puutteel-

lisuudesta (kalajauhön sisämarkkinatuonti ja lääkeaineiden käytön muutokset lääke-rehuissa) sekä epäily valvontatapahtuman analyysituloksen oikeellisuudesta. Palautteisiin on vastattu ja tarpeelliset korjaavat toimenpiteet on suoritettu.

Sähköpostitse rehuja koskeville asiakaskyselyille varattuun virkasähköpostilaatikkoon on tullut positiivista palautetta kysymyksiin vastaamisen nopeudesta ja perusteellisuudesta.

5 ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET

5.1 Toimijoiden säädöstentuntemuksen varmistaminen

Evira julkaisi vuoden 2014 aikana 10 tiedotetta liittyen tiettyjen säilörehun lisäaineina käytettyjen mikro-organismien ja kobolttiyhdisteiden poistamiseen markkinoilta, rehu-alan toiminnanharjoittamisesta annetun asetuksen muuttamisesta annetun asetuksen (960/2014) voimaantuloon, kansallisen rehun lisäaineista annetun asetuksen (43/05) kumoutumiseen, luomukotieläinten rehujen täydentämiseen orgaanisella seleenillä (selenometioniini), rehuseminaariin, täydentävien ehtojen rehuvälvöntäoppaan päivitykseen, täydentävien ehtojen rehuvälvönnän laajentamiseen kasvinviljelytiloille ja biosidien käyttökirjanpidon tarkastamiseen rehujen täydentävien ehtojen välvönnässä. Nettisivuilla tiedotettiin lisäksi kahdesta komission antamasta luomurehuja koskevasta poikkeusluvasta sekä luomurehujen välvöntäjärjestelmään liittyviin tuotantotarkastuksiin valmistautumisesta.

Lisäksi toimijoiden säädöstentuntemuksen varmistamiseksi laadittiin tai päivitettiin kolme ulkoista ohjetta. Evira.fi-sivustoja päivitettiin aktiivisesti ja osallistuttiin mm. kesäkanojen ja –lampaiden pitäjille tarkoitettun muistilistan laatimiseen rehujen osalta. Evira on seurannut aktiivisesti virkasähköpostilaatikkoa vastannut vuoden 2014 aikana 289:ään (310 v. 2013, 305 v. 2012, 263 v. 2011) rehulainsäädännön aihealueisiin liittyneeseen asiakaspalautteeseen/kysymykseen. Tiedotusvälineilmoituksia tehtiin 11 kpl (20 kpl v. 2014, 15 kpl v. 2012) ja Maaseudun Tulevaisuus -lehden Viljelijän muistilistalle kirjoitettiin täydentävien ehtojen rehuvälvönnän alkamisesta kasvinviljelytiloilla, biosidien käyttökirjanpidon mukaantulosta täydentävien ehtojen rehuvälvöntään sekä maatilän rehukirjanpidosta. Myös Landsbygdens Folk uutisoi täydentävien ehtojen rehuvälvönnän 2014 muutoksista. Kansallisen seleenin saannin seurannan tuloksista oli artikkeli Journal of Trace Elements in Medicine and Biology lehdessä.

Rehualan toimijoille annettiin koulutusta rehukuljettajien seminaarissa (Rehulogistien haasteet, vastuut ja velvollisuudet) ja ETT ry:n kanssa yhdessä järjestetyssä rehuseminaarissa. MTK:n maatalouspolitiikkakurssilaisille esitelmöitiin rehualan alkutuotannon toimijoiden vaatimuksista. Lääkerehuista pidettiin esitelmä Lääketietokeskuksen tilaisuudessa. Luomutuottajille ja –toimijoille kerrottiin luomurehujen välvöntäjärjestelmästä lihateollisuuden järjestämässä koulutustilaisuudessa. Rehualan alkutuotannon sidosryhmille (kuntien maaseutusihtheerit, neuvojat, viljelijäjärjestöjen edustajat ja ELY-keskusten tarkastajat) annettiin koulutusta maatilojen rehuvälvönnästä ja erityisesti täydentävien ehtojen rehuvälvönnän muutoksista Maaseutuviraston (Mavi) järjestämässä viljelijätukihakukoulutuksissa Tampereella, Oulussa ja Turussa. Täydentävien ehtojen neuvontaa maatiloille antavia uusia tilaneuvoja koulutettiin täydentävien ehtojen rehuvälvönnästä eläin- ja kasvinviljelytiloilla yhdessä Mavin kanssa Seinäjoella, Hyvinkäällä ja videoneuvotteluna Evirasta.

Useiden toimijoiden kanssa pidettiin kahdenvälisiä kokouksia erityisesti liittyen maa-hantuotavien rehujen vaatimustenmukaisuuteen rehun lisäaineiden ja rehuaineiden osalta sekä uusien rehujen asianmukaiseen tyyppitykseen ja esitettyihin väittämiin.

5.2. Toimijoille annetut seuraamukset ja puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistaminen

Rehualan alkutuotannon toimijat

Kaikista kohdassa 3.1 kuvatuista säännöstenvastaisuuksista on annettu kirjallinen huomautus ja toimenpidekehoitus. Lisäksi viljelijöille on aiheutunut leikkauksia EU:n maksamiin maataloustukiin täydentävien ehtojen laiminlyönneistä, jotka ovat vaarantaneet eläinten tai ihmisten terveyttä.

Rehualan toimijat (ml. eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevät laitokset)

Taulukoissa 6 ja 8 mainitut puutteet on kirjattu tarkastuskertomuksiin ja edellytetyt toimenpiteet valvontapäätöksiin. Luokkien 1, 2 ja 3 puutteiden korjaaville toimenpiteille on asetettu määräajat, joiden raportointia voidaan seurata ELMO:n BO-raporttien avulla. Useimmissa tapauksissa toimenpiteiden toteutus todennetaan toimijan lähettämän selvityksen perusteella. Tarpeen vaatiessa valtuutettu tarkastaja tai paikallinen valvova viranomais, kuten kunnaneläinlääkäri tai tarkastuseläinlääkäri, on tarkastanut yksittäiset korjaavat toimenpiteet paikan päällä. Korjaavat toimenpiteet tarkastetaan viimeistään seuraavan tarkastuskäynnin yhteydessä. Tarkastuskäyntejä lisätään, jos toiminnassa todetaan paljon puutteita tai ne ovat vakavia. Yhtään rekisteröintiä tai hyväksyntää ei peruutettu tarkastuksissa todettujen puutteiden perusteella.

Turkisrehusekoittamot ja eläimistä saatavia sivutuotteita käsittelevät käsittelylaitokset löysivät salmonellaa joitakin kertoja omavalvontaansa liittyvässä näytteenotossa tuotantoympäristöstä, raaka-aineista tai valmiista rehuista. Toimijat ilmoittivat löydöksistä Eviralle ja toimittivat poikkeusraportit pääasiassa ajallaan ja asianmukaisesti.

Luomurehutoimijoiden pääsääntöisesti lievät puutteet toimija on korjannut itsenäisesti Eviran antaman päätöksen perusteella. Näiden puutteiden korjaaminen tarkastetaan seuraavalla tarkastuskäynnillä. Isompien puutteiden, kuten asiakirjaselvityksen puuttuminen, korjaamiseen ja toimenpiteiden raportoimiseen Evira on antanut toimijalle määräajan, jonka puitteissa toimija on raportoinut Eviralle puutteen korjauksen. Asia tarkastetaan seuraavalla tarkastuskäynnillä tarvittaessa.

Tuotevalvonta

Vuonna 2014 kielletyt rehuerät on esitetty taulukossa 10 ja rehueriin liittyvä tarkempi kuvaus on esitetty kappaleessa 3.1. Näytteissä todettujen säännöstenvastaisuuksien ja seuraamusten yhteenveto on esitetty taulukossa 12. Yhdelle rehuerälle on voitu antaa useanlainen seuraamus. Pakkausmerkintöjä tarkastetaan liittyen kotimaisen valvonnan ja markkinavalvonnan näytteisiin.

Taulukko 12. Todettujen säännöstenvastaisuuksien seuraamukset liittyen viranomaisnäytteenoton kohteena olleisiin rehueriin v. 2014.

Seuraamus	kpl	% kaikista näytteistä (yht. 6256 n)	% kaikista analyyseistä (yht. 11875 a)
Rehuerille annetut kirjalliset huomautukset (pakkausmerkintähuomautukset 173 kpl ja analyysihuomautukset 238 kpl)	411	6,6	3,5
Rehun valmistus-, tuonti-, markkinointi- tai käyttökielto ja määräys, ehdollinen	8	0,13	0,07
Rehun valmistus-, tuonti-, markkinointi- tai käyttökielto, ehdoton	17	0,27	0,14
Rehuerät, joille määrätty muita valvonnan toimenpiteitä (erää ei ole kielletty)	24	0,4	0,2
Yhteensä	460		

Viranomaisnäytteenoton rehueriä (kaikki valvontalinjat), joihin liittyi yksi tai useampi säädöstenvastaisuus ja seuraamus, oli v. 2014 yhteensä 277 kpl (v. 2013/308 kpl, 2012/241 kpl, 2011/284 kpl ja 2010/371 kpl). Ne edustivat 14,6 % kaikkia viranomaisnäytteenoton kohteena ollutta 1893 rehuerää (v. 2013/16,6 %, 2012/11,6 %, 2011/12,7 % ja 2010/13,1 %).

Rehusta todettu haitallisten / kiellettyjen aineiden pitoisuus tai muu vakava poikkeama johtaa yleensä rehuerän tuonti-, valmistus-, käyttö- tai markkinoille saattamiskieltoon. Kielto voi olla ehdollinen, jolloin toimijalla on mahdollisuus poistaa laatu poikkeama esimerkiksi rehun käsittelyllä, tai ehdoton, jolloin rehulle annetaan hävitysmääräys. Haitallisten aineiden toteaminen johtaa rehun kieltoon silloin, kun niiden määrä ylittää niille lainsäädännössä annetun enimmäispitoisuuden. Rehuerän laimentaminen on kiellettyä. Rehussa todettu poikkeama ravintoaineissa ja/tai pakkausmerkinnöissä, rehun lisäaineissa kokkidiostaatteja ja lääkeaineita lukuun ottamatta, johtaa ensin kirjalliseen huomautukseen ja kehotukseen korjaavista toimenpiteistä. Toistuvat huomautukset tai vakavat puutteellisuudet voivat johtaa rehun valmistuksen tai rehuerän kieltoon. Toimija voidaan asettaa viranomaisvalvonnassa myös tehostettuun valvontaan (esim. kokkidiostaattien jäämät).

Rehujen muuntogeenisyyden valvonnassa on käytössä rehualan toimijoiden kuulemismenettely sellaisissa tapauksissa, jossa rehusta on todettu EU:ssa hyväksytyä gm-ainesta lainsäädännön kynnyksarvon (0,9 %) alittava määrä. Kuulemisessa toimijalta pyydetään selvitystä siitä, miksi gm-ainesta on rehusta todettu. Toimijalta saadun vastauksen perusteella Evira päättää, onko rehu merkittävä muuntogeeniseksi vai voidaanko sitä edelleen markkinoida ilman merkintää.

Toistuvien puutteiden vuoksi (suomen- ja ruotsinkielisten merkintöjen puuttuminen) Evira edellytti neljää lemmikkieläinten rehujen maahantuoja/sisämarkkinatuojaa laatimaan suunnitelman korjaavista toimenpiteistä.

5.3 Valvontajärjestelmään liittyvät korjaavat toimenpiteet

Valvonnan yhdenmukaisuutta edistettiin valvontaohjeiden, tiedottamisen ja koulutuksen avulla. Evira osallistui kattavasti rehervalvontaan liittyviin komission järjestämiin BTSF-koulutuksiin (rehuhygieniä ja HACCP-auditoinnit, rehulainsäädäntö, kontaminantit rehuissa ja elintarvikkeissa, alkutuotannon hygieniä eläintuotannossa). Lisäksi osallistuttiin Virossa järjestettyyn Nordic-Baltic-gm-yhteistyöryhmän kokoukseen sekä rehu- ja sivutuotevalvonnan NB-viranomaiskokoukseen Ruotsissa.

Valtuutetuille tarkastajille, laitostarkastuksia tekeville valtuutetuille tarkastajille ja ELY-keskusten rehutarkastajille järjestettiin kullekin omat koulutuspäivät. ELY-koulutus toteutettiin videolla. Lisäksi rehervalvontaa kasvinviljelytiloilla aloittaville ELY-tarkastajille annettiin koulutusta rehervalvonnasta kolmessa Mavin järjestämässä peltovalvontakoulutuksessa. Luomurehutoimijoita tarkastaville tarkastajille järjestettiin oma koulutus. Tullin virkamiehille annettiin koulutusta tullin järjestämällä rajoituspäivillä.

Valvonnan sisäisiä ja ulkoisia ohjeita laadittiin taulukon 13 mukaisesti.

Taulukko 13. Viranomaisille ja toimijoille annettu ohjeistus.

	2010	2011	2012	2013	2014
Ohjeet toimijoille					
- päivitytetyt/uudet, kpl	8	8	4	11	3
Ohjeet viranomaisille					
- päivitytetyt/uudet, kpl	11	5	24	9	8

6 VALVONNAN RESURSSIT

Evira vastaa rehuvalvonnan toimeenpanoon liittyvistä viranomaistehtävistä. Rehu- ja lannoitevalvontayksikössä (RELA) on rehuvalvontaan vuonna 2014 ollut käytettävissä yhteensä n. 10 htv:tta. Evira käyttää rehuvalvonnassa apunaan valtuuttamiaan ja kouluttamiaan tarkastajia sekä Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY-keskusten) tarkastajia. Valtuutettujen tarkastajien resursseja arvioidaan käytetyn n. 8 htv:tta näytteenottotehtäviin ja n. 2 htv:tta laitostarkastuksiin sisältäen luomutarkastukset. ELY-keskusten tarkastajien resursseja arvioitiin tarvittavan n. 2,7 htv rehujen markkina-, tila- ja vähittäiskaupan valvontatarkastuksissa. Markkinavalvontaa tehtiin viidessä teema-ELYssä, mikä toteutui hyvin. Tarkastajaresurssit ovat olleet pääosin riittävät.

Tarkastajien rehuista ottamat viranomaisnäytteet analysoidaan joko Eviran laboratoriossa tai Eviran hyväksymissä / nimeämässä laboratorioissa. Eviran hyväksymiä laboratorioita salmonellan määrittämiseen rehuista on yhdeksän, joissa tutkitaan tuontirehuista salmonellaa. Eviran nimeämiä laboratorioita dioksiinien määrittämiseen rehuista on kaksi. Muut mikrobiologiset ja kemialliset tutkimukset tehdään Eviran laboratoriossa.

ELMO-tietojärjestelmän kehittäminen ja toimivuuden parantaminen kulutti edelleen rehujaoston resursseja, mutta yhden määräaikaisen ylitarkastajan palkkaaminen mahdollisesti tehtävien hoidon suunnitellusti. Rehuhygieniasetuksen mukaisista suunnitelluista laitostarkastuksista toteutui 100 %. Suunnitelman mukaisia näytteenottotavoitteita on vähennetty vuosi vuodelta, koska näytteiden käsittely ELMO-tietojärjestelmässä vie enemmän aikaa kuin vanhassa järjestelmässä ja näytteiden analysoinnissa on otettu käyttöön multimenetelmiä. Näytteenottotavoitteet toteutuivat kaikissa valvontalinjoissa. Kolmansista maista ja sisämarkkinoilta tuotujen valkuaisrehujen salmonellakäsittelyjä sekä niihin liittyvää näytteenottoa oli runsaasti aikaisempiin vuosiin verrattuna.

Toimijoiden rekisteröinti- sekä muutos- ja lopetusilmoitusten käsittely työllistää runsaasti rehujaostoa ja RELAn toimistoa. Erityisesti alkutuotannon toimijoiden rekisteröinti-ilmoituksia tulee runsaasti ja ne osoittautuvat usein tarpeettomiksi eli toimijat olivat jo rekisterissä. ”Turhien” lomakkeiden lisäksi ilmoitusten käsittelyyn ja rekisteröintiin liittyy paljon asiakirjahallintoa ja moninkertaista tallennusta eri järjestelmiin (ELMO, TWEB), mikä kuormittaa ilmoitusten käsittelijöitä erityisesti.

Rehulainsäädännön mukaan toimijoilla on velvollisuus tehdä Eviralle vuosi-ilmoitus rehun valmistusmäärästä, valmistukseen käytetyistä rehuista ja niiden alkuperästä, markkinoille saatetuista, tuoduista ja viedyistä rehuista ja niiden määrästä. Vuosi-ilmoitusten tietoja käytetään paitsi toimijoiden riskiperusteisten valvontasuunnitelmien laadintaan niin myös Eviralta lainsäädännön edellyttämän vuosiraportin sisältämiin tilastoihin edellä mainituista asioista. Vuosi-ilmoitustietojen tallennus tietojärjestelmään tehdään käsin ja se vie RELAssa useiden kuukausien työpanoksen vuodessa. Käsin tallennus johtaa myös siihen, että esim. rehujen tuontitilastot valmistuvat pari vuotta myöhässä.

Täydentäviin ehtoihin liittyvä valvonnan kehittäminen, valtioneuvoston asetuksen muutos, komission tarkastushuomioiden/rahoituskorjausten aiheuttama toimeenpano, tilaneuvontajärjestelmän uudistaminen koulutuksineen ja kasvinsuojeluaineiden valvonnan koordinaatio tulevaisuudessa työllistivät rehujaostoa ennalta arvaamattomasti erityisen paljon. Kasvinviljelytilojen täydentävien ehtojen rehuvalvonnan ohjaus alkoi uutena ja sen kehittäminen jatkui alkuvuonna. Valvonnat aloitettiin kesäkuussa Mavin peltovalvontojen yhteydessä.

Rehujen vienti oli v. 2014 vilkasta ja siihen liittyviä todistuspyyntöjä tuli runsaasti. Vientimaiden kasvaneet vaatimukset ja uusien vientimaiden erityistarpeet todistusten sisältöön liittyen lisäsivät tarvetta uusia vientitodistusmalleja ja laatia ohjeistusta toimijoille. Lisäksi todistusten sisällön tarkastaminen teetti runsaasti lisätyötä toimijoiden omavalvontatulosten tarkastamisen muodossa.

7 MUUTOKSET SEURAAVAN VUODEN VALVONTAAN

Rehualan toimijoiden kotimaisesta valmistuksesta otettavien viranomaisnäytteiden määrä vähenee edelleen jonkin verran, mutta siirtyminen ns. multimenetelmien käyttöön lisää yksittäisestä rehunäytteestä tehtävien analyysien määrää. Tällöin samasta näytteestä voidaan tutkia yhtä aikaa useita eri aineita/yhdisteitä.

Rehualan toimijoihin kohdistuvan laitostarkastuksen osalta toteutetaan ELMO-tietojärjestelmässä luotu riskiperusteinen valvontasuunnitelma. Riskinarviointia tarkennetaan erityisesti pienten toimijoiden osalta, mm. jos valmistus on vain omaan käyttöön tai se on pelkkää pakkaamista, ja jätetään kaikkein pienimmät toimijat tarkastusten ulkopuolelle. Kaiken kaikkiaan laitostarkastuksia suunnitellaan tehtäväksi hieman edellisiä vuosia vähemmän Eviran henkilöresurssien vähenemisen vuoksi ja niitä pyritään siirtämään enemmän valtuutetuille tarkastajille.

Markkinavalvonnassa näytteenottoa vähennetään ja kohdennetaan riskiperusteisemmin, otettuja näytteitä hyödynnetään laajemmin (mm. laajempi analyysivalikoima, kattavampi merkintöjen valvonta) ja valvontaa kehitetään enemmän asiakirjavalvonnan suuntaan (ml. etäviestimien tiedot) kuluttajanäkökulma paremmin huomioiden. Lisääntynyt nettikauppa aiheuttaa haastetta rehujen markkinavalvonnassa.

Luomurehujen valvontajärjestelmään kuuluvien toimijoiden tarkastuksia pyritään mahdollisuuksien mukaan tekemään rehuhygieniatarkastusten kanssa samalla käynnillä.

Tuotantoeläintilojen tarkastuksissa kiinnitetään huomiota rehuvarastoalueilla näkyviin tuhoeläimiin ja niiden jälkiin sekä käytettyyn tuhoeläintorjuntaan. Tarkoituksena on kerätä tietoa tilanteesta ja lisätä viljelijöiden tietoa asiasta.

Rehun lisäaineisiin liittyvää asiantuntijatyötä ja valvontaa vähennetään Eviran henkilöresurssien vähenemisestä johtuen.